NIPUN BHARAT

सेतू अभ्यास

इयत्ता : तिसरी

मराठी • इंग्रजी • गणित

शैक्षणिक वर्ष २०२३–२४

'STARS' प्रकल्पांतर्गत

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

सेतू अभ्यास : इयत्ता तिसरी : विषय – मराठी • इंग्रजी • गणित

- **प्रवर्तक** : शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र शासन
- **प्रकाशक** : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रेरणा** : **मा. रणजितसिंह देओल (भा.प्र.से.)**
  प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र राज्य.
- **मार्गदर्शन** : **मा. सूरज मांढरे (भा.प्र.से.)**
  आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
  मा. कैलास पगारे (भा.प्र.से.)
  राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **संपादक व प्रकाशक** : **मा. कौस्तुभ दिवेगावकर (भा.प्र.से.)**
  संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **सहसंपादक** : **मा. रमाकांत काठमोरे**
  सहसंचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **कार्यकारी संपादक** : **डॉ. कमलादेवी आवटे**
  उपसंचालक, भाषा व समन्वय विभाग,
  राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **संपादन सहाय्य** : **डॉ. राजेश बनकर,** विभाग प्रमुख, मराठी विभाग
  : **अरुण सांगोलकर,** विभाग प्रमुख, इंग्रजी विभाग
  : **रत्नप्रभा भालेराव,** विभाग प्रमुख, गणित विभाग
  : **मनिषा ताठे,** अधिव्याख्याता, मराठी विभाग
  : **डॉ. निता जाधव,** अधिव्याख्याता, मराठी विभाग
  : **अजयकुमार फुंदे,** अधिव्याख्याता, इंग्रजी विभाग
  : **वृषाली गायकवाड,** अधिव्याख्याता, गणित विभाग
- **प्रथम आवृत्ती** : मार्च २०२३
- **अर्थसाहाय्य** : महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई,
  'STARS' प्रकल्पांतर्गत मोफत वितरणासाठी.
- **मुद्रक** : रुना ग्राफिक्स, पुणे.
- © सर्व हक्क प्रकाशकाच्या स्वाधीन.

नाव :

शाळा :

इयत्ता : तुकडी :

NIPUN BHARAT

सेतू अभ्यास

इयत्ता : तिसरी

मराठी • इंग्रजी • गणित

शैक्षणिक वर्ष २०२३–२४

'STARS' प्रकल्पांतर्गत

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

अनुक्रमणिका

• विषय •	• विषय •	• विषय •
मराठी	इंग्रजी	गणित
पृष्ठ क्र. १ ते ३१	पृष्ठ क्र. ३२ ते ६९	पृष्ठ क्र. ७० ते ११०

सेतू अभ्यास राबविण्यासाठी शिक्षक आणि सुलभक यांचेसाठी सूचना

कोविड-१९ महामारीच्या प्रादुर्भावामुळे २०१९-२०२० मध्ये शाळा औपचारिकपणे पूर्णतः आणि २०२०-२०२१ मध्ये अंशतः बंद होत्या; ज्यामुळे वर्गात अध्ययन व अध्यापन प्रक्रिया प्रत्यक्षरित्या राबविणे शक्य होऊ शकले नाही. तथापि, राज्य सरकारकडून महामारी दरम्यान आणि महामारी नंतरच्या काळात विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन आणि ऑफलाईन अशा दोन्ही माध्यमांतून शिक्षण देण्यासाठी विविध प्रयत्न करण्यात आले होते. त्याचाच एक भाग म्हणून विद्यार्थ्यांना पीडीएफ (सॉफ्ट कॉपी) स्वरूपामध्ये सेतू अभ्यास उपलब्ध करून देण्यात आलेला होता.

या सर्व पार्श्वभूमीवर मागील दोन शैक्षणिक वर्षांपासून शाळा नियमितपणे सुरू झालेल्या असल्या तरी देखील अनेक शिक्षक आणि पालकांनी हा सेतू अभ्यास छापील साहित्याच्या स्वरूपात विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्याची मागणी केली होती. त्याकरिता विद्यार्थ्यांच्या मागील इयत्तेच्या महत्त्वाच्या अध्ययन निष्पत्तींवर आधारित अभ्यासाची उजळणी आणि पुढील शैक्षणिक अभ्यासक्रमासाठी विद्यार्थ्यांची पूर्वतयारी या दुहेरी उद्देशाने राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे यांनी २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीला विद्यार्थ्यांसाठी सुधारित सेतू अभ्यास मुद्रित स्वरूपात तयार केलेला असून विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीलाच देण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे.

सेतू अभ्यास अंमलबजावणीसंबंधी मार्गदर्शक सूचना :

१) सदर सेतू अभ्यास हा मागील वर्गाच्या अभ्यासक्रमाच्या अध्ययन निष्पत्तींवर आधारित असून सध्याच्या इयत्तेचा अभ्यासक्रम यांच्यातील दुवा आहे.

२) सेतू अभ्यास हा इयत्तानिहाय आणि विषयानुसार तयार करण्यात आलेला असून तो मागील वर्गाच्या पाठ्यपुस्तकांमध्ये नमूद केलेल्या तसेच निपुण भारत अंतर्गत असणाऱ्या अध्ययन निष्पत्ती संबंधित आहे.

३) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे कार्यालयातील संशोधन विभागाने शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मधील ऑनलाईन स्वरूपातील सेतू अभ्यासाच्या संदर्भाने केलेल्या संशोधन अभ्यासाचे निष्कर्ष लक्षात घेऊन सेतू अभ्यास कृतींची रचना करण्यात आलेली आहे.

४) शिक्षकांनी आणि सुलभकांनी प्रत्येक विद्यार्थ्याकडून दिलेल्या विहित कालावधीमध्ये सदर सेतू अभ्यास पूर्ण करून घ्यावा.

५) दिलेल्या सेतू अभ्यासात प्रत्येक कृती विद्यार्थी स्वतः सोडवतील याकडे लक्ष द्यावे, आवश्यक तेथे विद्यार्थ्यांना मदत व मार्गदर्शन करावे.

६) सदर सेतू अभ्यास एकूण २० दिवसांचा आहे. ज्यामध्ये शैक्षणिक सत्राच्या प्रारंभी आणि सेतू अभ्यास पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांची प्रत्येकी २० गुणांची अनुक्रमे एक पूर्व चाचणी आणि उत्तर चाचणी घेण्यात यावी.

७) विद्यार्थ्यांनी दोन्ही चाचण्यांमध्ये प्राप्त केलेल्या गुणांचा अध्ययन निष्पत्तिनिहाय तुलनात्मक तक्ता शिक्षकांनी तयार करावा.

८) सेतू अभ्यासातील दिलेल्या कृती या नमुनादाखल असून शिक्षकांनी आपल्या वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन निष्पत्ती संपादणुकीचा स्तर लक्षात घेऊन गरजेनुसार अन्य कृतींचे आयोजन करावे.

सेतू अभ्यास : इयत्ता तिसरी : विषय – मराठी

अनुक्रमणिका

दिवस	घटक	क्षेत्र	अध्ययन निष्पत्ती क्र.	पृष्ठ क्र.
०१	चित्रवर्णन	मौखिक भाषा विकास	EC L1 5.3a	२
०२	कृतियुक्त गाणे	मौखिक भाषा विकास	EC L1 5.3a	३
०३	चित्रवाचन	मौखिक भाषा विकास	EC L1 5.1	४
०४	मुलाखत	मौखिक भाषा विकास	EC L1 5.1	६
०५	कविता गायन	ध्वनींची जाण	EC L1 5.4	७
०६	अनुस्वारयुक्त शब्द : वाचन व लेखन	वाचन व लेखन	EC L1 5.5c	८
०७	ध्वनी व अक्षर सहसंबंध	ध्वनींची जाण	EC L1 5.5c	९
०८	भावनादर्शक शब्द	ध्वनींची जाण	EC L1 5.8	११
०९	चित्रवाचन	मौखिक भाषा विकास, लेखन	EC L1 5.4	१२
१०	चित्रवाचन	मौखिक भाषा विकास, वाचन	EC L1 5.7	१३
११	चित्रवाचन	समजपूर्वक वाचन	EC L1 5.7	१४
१२	गोष्ट तयार करणे	लेखन	EC L1 5.2	१७
१३	चित्रकथा	लेखन	EC L1 5.6	१९
१४	प्रसंगवर्णन	लेखन	EC L1 5.7	२०
१५	चित्र, प्रसंगवर्णन	लेखन	EC L1 5.9	२२
१६	मत व्यक्त करणे	लेखन	EC L1 5.5b	२३
१७	बालसाहित्यातील मजकुराबाबत अंदाज लावणे	समजपूर्वक वाचन	EC L1 5.5a	२५
१८	घटनाक्रम लावणे	लेखन	EC L1 5.6	२६
१९	कथाविस्तार	लेखन	EC L1 5.9	२८
२०	कथालेखन	शब्दसंपत्ती	-	३०

दिवस – ०१

१. चित्रवर्णन

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.3a : स्वतःची शैली वापरून कविता म्हणतो आणि स्वतःच्या भाषेमध्ये गोष्टीचे वर्णन करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- खालील कवितेला चाल लावून कविता म्हण.

देवा तुझे किती । सुंदर आकाश
सुंदर प्रकाश । सूर्य देतो

सुंदर चांदण्या । चंद्र हा सुंदर
चांदणे सुंदर । पडे त्याचे

सुंदर ही झाडे । सुंदर पाखरे
किती गोड बरे । गाणे गाती

सुंदर वेलींची । सुंदर ही फुले
तशी आम्ही मुले । देवा, तुझी

सक्षम बनूया

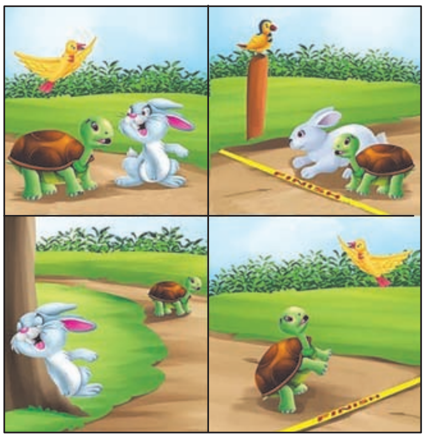

- शिक्षकांनी एखादी गोष्ट स्वत: सांगावी. गोष्टीतील घटना, प्रसंग, पात्र, संवाद, क्रमबद्धता, कार्यकारणभाव या अनुषंगाने अधिक माहिती घेऊन गोष्टीतील त्याचे महत्त्व लक्षात आणून द्यावे. तसेच गोष्ट सांगताना पात्रानुसार आवाज, आवाजातील चढउतार, गती, लय या बाबींकडेही लक्ष वेधावे.
- शेजारील चित्र पाहा. त्यावर आधारित तुझ्या शब्दांत गोष्ट सांग.

सराव करूया

- खालील चित्रे पाहा. चित्रांचा क्रम लाव व त्यानुसार तुझ्या शब्दांत गोष्ट सांग.

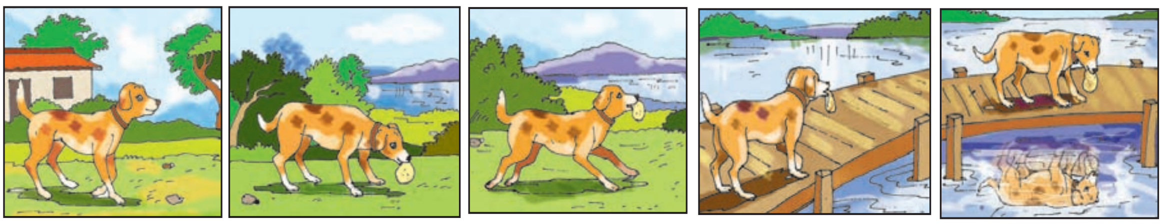

कल्पक होऊया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांचे गट करावे व एका गटाने एखादी गोष्ट अर्धवट सांगावी आणि दुसऱ्या गटास राहिलेली गोष्ट पूर्ण करण्यास सांगावी.

दिवस – ०२

२. कृतियुक्त गाणे

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.3a : स्वतःची शैली वापरून कविता म्हणतो आणि स्वतःच्या भाषेमध्ये गोष्टीचे वर्णन करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना परिचित कविता/गाणे/बडबडगीताबद्दल विचारावे.
- शिक्षक स्थानिक परिसरातील बोलीतील कृतियुक्त गाण्यांचा समावेश करतील.
- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांकडून कृतियुक्त गीत म्हणून घ्यावे.

सक्षम बनूया

- साभिनय कृतियुक्त गीत म्हण.
- आईकडून मुलाने काय काय मागितले आहे ते लिही?

....

....

....

....

....

....

....

....

आई, मला छोटीशी बंदूक दे ना!
बंदूक घेईन । शिपाई होईन।
ऐटीत चालीन । एक दोन तीन ।।१।।

आई, मला छोटीशी मोटार दे ना!
मोटार घेईन । ड्रायव्हर होईन।
गावाला जाईन । पों पों पों ।।२।।

आई, मला छोटेसे विमान दे ना!
विमान घेईन । पायलट होईन ।
आकाशी जाईन । भर भर भर ।।३।।

आई, मला छोटीशी बाहुली दे ना!
बाहुली घेईन । तिजला मी सजवीन।
ती संगे नाचेन । छुम छुम छुम ।।४।।

सराव करूया

- परिसरातील ऐकलेल्या स्थानिक बोलीभाषेतील कृतियुक्त गीतांचा सराव कर.

उदा. चांदोबा लपला झाडीत
आमच्या मामाच्या वाडीत
मामाने दिली साखरसाय
चांदोबाला फुटले पाय
चांदोबा गेले राईत
मामाला नव्हते माहीत

कल्पक होऊया

- **खालील कविता आपल्या भाषेत पूर्ण कर.**

झाडावरून पडला आंबा

टुणकन जाऊन ....

फणसबुवा हळूच हसला

हळूच जाऊन ....

दिवस – ०३

३. चित्रवाचन

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.1 : विविध उद्देशांसाठी, मत व्यक्त करण्यासाठी, प्रश्न विचारण्यासाठी शालेय भाषेचा वापर करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी खालील बाबींवर विद्यार्थ्यांचा प्रतिसाद घ्यावा.
  - ➢ तुला तुझ्या मित्रासोबत कोणता खेळ खेळायला आवडेल? व का? ते सांग.
  - ➢ तुझा मित्र शाळेत दिसला नाही, तर तुला कोणते प्रश्न पडतील? ते सांग.

सक्षम बनूया

- शिक्षकांनी चित्राच्या मदतीने विद्यार्थ्यांना स्वतः निरीक्षण करण्यास सांगावे.
- शिक्षकांनी खालील चित्र दाखवून चित्रातील तपशीलाकडे विद्यार्थ्यांचे लक्ष वेधून घ्यावे.
- सदर चित्रातील तपशील काढून घेण्यासाठी प्रश्न विचारावेत व अंदाज बांधण्यास प्रवृत्त करावे.
- चित्रातील पात्रे, संवाद याविषयी माहिती घ्यावी.
- या चित्रातील मुले, मुली यांना नावे दे व ते एकमेकांशी काय बोलत असतील ते सांग.

➢ चित्र बघ व चित्रात दिसणारी माहिती तुझ्या शब्दांत सांग.

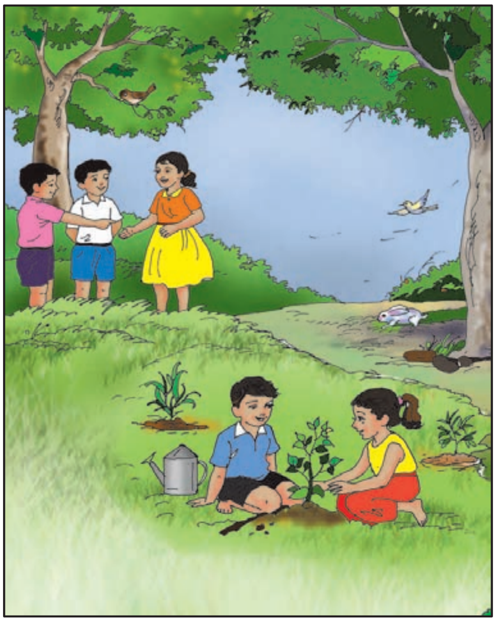

सराव करूया

- खालील चित्राचे निरीक्षण कर व त्याबाबत पाच वाक्ये सांग.

कल्पक होऊया

- कोणाकडून कोणता गुण घ्यावा, असे तुला वाटते व का? ते सांग.

१) तुझा मित्र २) सिंह ३) कुत्रा ४) मुंगी

दिवस – ०४

४. मुलाखत

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.1 : विविध उद्‌देशांसाठी, मत व्यक्त करण्यासाठी, प्रश्न विचारण्यासाठी शालेय भाषेचा वापर करतो.

02.01.04 : आपल्या आसपास घडणाऱ्या व ऐकलेल्या, पाहिलेल्या गोष्टींचा संबंध जोडून त्याबाबत गप्पागोष्टी करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना काही प्रश्न विचारून त्यावर विद्यार्थ्यांना चर्चा करण्यास सांगतील. जसे की :
  - आपल्या शाळेत कोणकोणत्या सोयीसुविधा आहेत?

सक्षम बनूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना प्रश्नांमध्ये (कोण, कसे, कोठे, काय, का, कोणती, काय करावे, कधी, कशी, कसे, काय आहे, कोठे आहे) असे शब्द असणे गरजेचे असल्याचे लक्षात आणून द्यावे व तशा प्रकारची उदाहरणे देऊन चर्चा करावी, तसेच प्रश्नार्थक विरामचिन्हांची माहिती देऊन खालील कृती सोडवून घ्यावी.
  - पोस्टमन काकांची मुलाखत घ्यायची आहे. त्यासाठी चार-पाच प्रश्न तयार करून लिही.

    जसे : १) तुमचे नाव काय आहे?

    २) ....

    ३) ....

    ४) ....

    ५) ....

सराव करूया

- तुमच्या परिसरातील/कचराकुंडीतील कचरा बरेच दिवस उचलला नाही. याविषयी तू कोणाला व काय सांगशील? ते शिक्षकांना सांग.

कल्पक होऊया

- तुझ्या शाळेत प्रजासत्ताक दिन कार्यक्रम कसा साजरा केला? याविषयी घरातील मोठ्या व्यक्तींना सांग.

दिवस – ०५

५. कविता गायन

क्षेत्र : ध्वनींची जाण

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.4 : परिचित कविता आणि गाणे यांतील यमक जुळणारे शब्द आणि सारख्या उच्चाराचे शब्द तोंडी किंवा लिखित स्वरूपात सांगतो/तयार करतो.

02.01.05 : शब्दांच्या आणि ध्वनींच्या उच्चारांची मजा घेत, लय आणि ताल असणारे शब्द तयार करतात. कविता योग्य आरोह-अवरोहासह योग्य गतीने म्हणतात.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना त्यांच्या भावविश्वातील विषयांवरील कृतियुक्त गाणी साभिनय म्हणून दाखवावीत. उदा., मोरा रे मोरा, एक होती भिंगरी इ.
- त्यात परिसरातील स्थानिक बोलीतील कृतियुक्त गाण्यांचा समावेश करावा.
- समान लय व ताल असणाऱ्या शब्दांचे पुन्हा पुन्हा उच्चारण करायला लावावे.
  उदा. • मोरा रे मोरा काय तुझा तोरा • एक होती भिंगरी तिचे नाव झिंगरी

सक्षम बनूया

- शिक्षकांनी ‘एक तांबडा भोपळा’ ही कविता कृतियुक्त व साभिनय सादर करावी. विद्यार्थ्यांना अनुकरण करण्यास सांगावे.
  कृती : विद्यार्थी कवितेतील लय व ताल असणारे शब्द सांगतात.
  उदा. : १) कापला – लपला २) पळाला – मिळाला.
  शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांची भाषेतील ध्वनीची जाण विकसित करण्यासाठी असे आणखी काही शब्द सांगावे.

सराव करूया

- ‘एक तांबडा भोपळा’ या कवितेचे गायन तालबद्ध व साभिनय कर.
- कवितेतील यमक जुळणाऱ्या शब्दांचा पुनरुच्चार करून ते शब्द लिही.

....

....

....

कल्पक होऊया

- पालकांच्या मदतीने बोलीभाषेतील समान ध्वनी व यमक जुळणाऱ्या शब्दांचा संग्रह कर. इतर कविता व गाण्यांमधील समान ध्वनियुक्त शब्दांची यादी तयार कर.

  ....

  ....

  ....

दिवस – ०६

६. अनुस्वारयुक्त शब्द : वाचन व लेखन

क्षेत्र : वाचन व लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.5c : परिचित आणि अपरिचित मजकुराचे वाचन करण्याचा प्रयत्न करतो आणि त्याविषयी बोलतो, चर्चा करतो. उदा. चित्राविषयी अंदाज लावतो, ध्वनिचिन्हे, आवाज यांचा सहसंबंध जाणतो, पूर्वज्ञान व अनुभवांच्या आधारे शब्द ओळखतो.

02.01.12 : वर्णमालेतील ध्वनी व अक्षरे ओळखतात.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना 'अं' स्वरयुक्त शब्द सांगण्यास सूचित करावे. प्रश्न विचारून त्यांच्याकडून असे शब्द काढून घ्यावे. उदा., अंगठी, अंघोळ, कंपास.

सक्षम बनूया

- विद्यार्थ्यांनी सांगितलेल्या अनुस्वारयुक्त शब्दांची यादी शिक्षक फलकावर लिहितील.
- फलकावर लिहिलेल्या शब्दातील अनुस्वारयुक्त शब्दांच्या वाचनाचा शिक्षक सराव घेतील व विद्यार्थ्यांना अनुस्वाराच्या ध्वनींची जाण करून देतील.
- शिक्षक फळ्यावर क, ख, ग, अ ही अक्षरे लिहितील. त्यातील 'अ' या अक्षराला अनुस्वार लावल्यावर 'अं' होतो हे मुलांना लक्षात आणून देतील. उरलेल्या अक्षरांना अनुस्वार लावून त्याचे वाचन करून घेतील. उदा. कं, खं, गं. अंगठी हा शब्द फळ्यावर लिहितील. मुलांना वाचायला सांगतील व बरोबर वाचला की, असे आणखी काही शब्द लिहून त्याचे वाचन व लेखन घेतील.

  उदा. अं = अंगठी १) क – कं = ... २) ख – खं = ...

वरीलप्रमाणे आणखी अनुस्वार असणारी अक्षरे सांगून विद्यार्थ्यांना शब्द विचारतील. मुलांना 'अं' स्वरचिन्हयुक्त शब्दकार्ड गटात वाचायला देतील व लिहायला सांगतील.

- शिक्षक फलकावर पुढील शब्द लिहितील.
  सुंदर, उंदीर, चांदणे, घंटा, प्रसंग, चंदन, भयंकर, पांढरा, थंडी, गंमत
  अशा शब्दांच्या उच्चाराचा सराव करून घेतील.

सराव करूया

- **खालील शब्द वाच व त्यापासून प्रत्येकी एक अर्थपूर्ण वाक्य लिही.**

  १) पांढरा – ....

  २) चेंडू – ....

  ३) भिंगरी – ....

कल्पक होऊया

- **पाठ्यपुस्तक, वर्तमानपत्र व इतर उपलब्ध पुस्तकांमधून अनुस्वार असलेले शब्द शोध. त्याची एकत्रित यादी कर.**

  ....

  ....

  ....

दिवस – ०७

७. ध्वनी व अक्षर सहसंबंध

क्षेत्र : ध्वनींची जाण

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.5c : परिचित/अपरिचित मजकुरात रस घेतात आणि अर्थ शोधण्यासाठी विविध युक्त्यांचा वापर करतात. उदा. अक्षर व ध्वनी यांच्या संबंधाचा वापर करणे, शब्द ओळखणे, पूर्वानुभव आणि माहितीचा वापर करून अर्थाचा अंदाज करणे.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांच्या अनुभवविश्वातील काव्य किंवा बडबडगीतांमधील शेवटच्या अक्षराची गंमत दर्शविणाऱ्या लयबद्ध काव्यपंक्ती म्हणून घेतील. उदा. होळी रे होळी पुरणाची पोळी, शाळा सुटली पाटी फुटली इत्यादी.

सक्षम बनूया

- विद्यार्थ्यांच्या बोलीभाषेतील अशा काही लयबद्ध काव्यपंक्ती शिक्षक फळ्यावर लिहितील व शेवटच्या अक्षराची गंमत अनुभवण्यास विद्यार्थ्यांना प्रवृत्त करतील.
- शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द सांग.

उदा., १) हाताचे शेवटचे बोट : करंगळी   २) पुरण घालून करतात ती : ....

३) जाळं विणणारा कीटक : ....   ४) न उमललेले फूल : ....

सराव करूया

- **भाषा पेटीतील विविध शब्दसंच शोधून त्यामधून शेवटचे अक्षर समान असणारे शब्द शोध व लिही.**

उदा., १) ताल, वाल, गाल, काल, साल, माल इत्यादी.

२) तर, ...

३) शाळा, ...

४) कप, ...

कल्पक होऊया

- **काही अक्षरे समान असणारे जोडशब्द मिळव व त्यांची यादी तयार कर.**

उदा. ....

....

....

....

....

दिवस – ०८

८. भावनादर्शक शब्द

क्षेत्र : ध्वनींची जाण

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.8 : शब्द, वाक्य आणि विविध भाव योग्य रीतीने वापरून लिहितो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना आनंद, दु:ख, आश्चर्य व भीती हे भाव व्यक्त करणारे शब्द वाचून व लिहून दाखवतील.
- शिक्षक विद्यार्थ्यांना वेगवेगळे शब्द विचारून फळ्यावर लिहितील.
  उदा. अरे वा!, छान, सुंदर, अरेरे, बापरे!

सक्षम बनूया

- शिक्षक वाचन/लेखन करताना शब्दांतील, वाक्यांतील भाव समजावून सांगतील.
- विद्यार्थ्यांना त्यांच्या भावविश्वातील व भाषेतील शब्द, वाक्य वापरून विविध भाव सांगण्याची संधी देतील.

सराव करूया

- **खाली दिलेले शब्द वापरून प्रत्येकी एक वाक्य तयार कर व लिही.**

  १) आई गं : ....

  २) अबब : ....

  ३) मस्त : ....

कल्पक होऊया

- **चौकटीतील सुंदर हा शब्द जोडून शब्द तयार कर व लिही.**

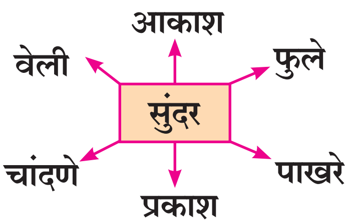

जसे : सुंदर आकाश ....

....

....

दिवस – ०९

९. चित्रवाचन

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास, लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.4 : परिचित कविता आणि गाणे यांतील यमक जुळणारे शब्द आणि सारख्या उच्चाराचे शब्द तोंडी किंवा लिखित स्वरूपात सांगतो/तयार करतो.

02.01.05 : शब्दांच्या आणि ध्वनीच्या उच्चारांची मजा घेत लय आणि ताल असणारे शब्द तयार करतात.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना परिचित असलेले शब्द फळ्यावर देतील व विद्यार्थ्यांना जास्तीत जास्त यमक जुळणारे शब्द सांगण्यास सांगतील.

  जसे : तट – पट, नट – .... नमन – यमन, वदन – ....

सक्षम बनूया

- **शेवटच्या अक्षरासारखा उच्चार असणारे शब्द लिही.**

  जसे – लोळू : खेळू, पळू, मळू, दळू

  १) खाऊ : ....

  २) बोलू : ....

  ३) बसू : ....

  ४) उडू : ....

  ५) करू : ....

- **खाली दिलेल्या ओळी तुझ्या मनाने पूर्ण कर.**

  १) रांगत होते लहान बाळ

  गळ्यात त्याच्या ....

  २) बागेत होती मुले चार

  त्यांनी पाहिली ....

३) नदीच्या काठी सुंदर गाव

सोनपूर असे ....

कल्पक होऊया

- **शेजारील चित्रातील खेळणी पाहून तुला कोणती गाणी आठवतात ते सांग व ती गाणी म्हण.**

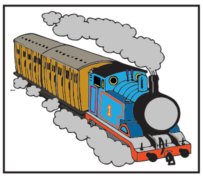
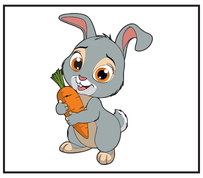
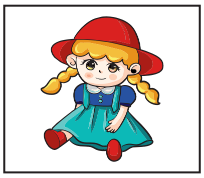

दिवस – १०

१०. चित्रवाचन

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास, वाचन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.7 : कथा/कविता आणि इतर मजकुराच्या आधारावर व्यक्तिरेखा व प्रसंग यांवर बोलतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना चित्राचे निरीक्षण करण्यास सांगावे व चित्रावर आधारित तीन-चार वाक्ये बोलण्यास सांगावे.

सक्षम बनूया

- इयत्ता दुसरीच्या मराठी बालभारती पाठ्यपुस्तकातील 'एक तांबडा भोपळा' ही कविता शिक्षकांनी वर्गात म्हणून दाखवावी.
- विद्यार्थ्यांशी कवितेवर आधारित चर्चा करावी. चर्चेवेळी भोपळ्याचे केलेले वेगवेगळे उपयोग कोणते? याविषयी विद्यार्थ्यांना बोलण्यास सांगावे.
- 'चल रे भोपळ्या टुणूक टुणूक' गोष्ट, त्यातील प्रसंग, व्यक्तिरेखा याविषयी विद्यार्थ्यांना बोलते करावे.

सराव करूया

- **चित्रांच्या जागी शब्दांची कल्पना करून गोष्ट वाच.**

एका जंगलात एक राहत होता. त्याचे व हे मित्र होते. एके दिवशी , व खेळत होते. अचानक ला आकाशात एक उडताना दिसला. ला वाटले, आपल्याला देखील सारखे उडता आले पाहिजे. ही गोष्ट ने व यांना सांगितली. ने ला दादाकडे जाण्यास सांगितले. सगळे 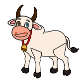 दादाकडे गेले. दादाने चे म्हणणे ऐकून घेतले. दादा म्हणाला, ''आधी तुम्ही दोघे मी सांगतो, ते करा. ने झाडावर उड्या माराव्यात. ने गवतावर तुरूतुरू धावावे.'' हे ऐकून तिघेही दादाकडे पाहू लागले. दादा म्हणाला, ''अरे ज्याचे काम त्यानेच करावे.''

- **वरील गोष्टीतील प्राण्यांची नावे लिही.**

....

कल्पक होऊया

- **तू कोणकोणत्या वाहनाने प्रवास केला आहे? त्यांपैकी एका वाहनातून प्रवास करताना तुला काय वाटले? ते सांग तसेच त्या प्रवासाविषयी माहिती सांग. (शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना प्रवास वर्णन करण्यास सांगावे. त्यासाठी त्यांना मदत करावी.)**

दिवस – ११

११. चित्रवाचन

क्षेत्र : समजपूर्वक वाचन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.7 : कथा/कविता आणि इतर मजकुराच्या आधारावर व्यक्तिरेखा व प्रसंग यांवर बोलतो.

02.01.07 : आपल्या स्तरानुसार व आवडीनुसार कथा, कविता, चित्र, पोस्टर इत्यादीचे आनंदाने वाचन करून प्रतिक्रिया देताना प्रश्न विचारतात.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

फुगेवाला फुगे घेऊन येतो
रंगीबेरंगी फुगे
कुंकवासारखे लाल भडक
हळदीसारखे पिवळे धमक
गवतासारखे हिरवेगार
पाण्यासारखे निळेशार
रंगीबेरंगी फुगे.

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना 'फुग्या रे' ही कविता मोठ्याने म्हणून दाखवावी.
- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना कवितेतील चित्रावर आधारित काही प्रश्न विचारावेत.

उदा. १) फुगे कोणत्या रंगाचे आहेत? २) फुगे विकणारी व्यक्ती फुगे विकताना काय म्हणत असेल?

सक्षम बनूया

- **शिक्षकांनी पुढील कविता फळ्यावर लिहून त्याचे वाचन करून घ्यावे.**

जंगलात गडबड झाली,
हत्ती, हरिण, कोकिळा आली,
ससुल्याच्या वाढदिवसासाठी
सारी भूमी सजली.

खालील प्रश्नांच्या योग्य पर्यायाला गोल कर.

१) वाढदिवस कोणाचा?
ससा माकड हरीण

२) गडबड कोठे झाली?
घरात जंगलात बाजारात

३) काय सजले आहे?
घर आकाश भूमी

- **तुझा वाढदिवस कसा साजरा होतो ते वर्गात सांग.**

सराव करूया

कृती : १) ओळखा पाहू मी कोण?

१) दोन अक्षरी नाव माझे, काम करतो नाकाने ....
भले मोठे शरीर माझे, चालतो मी डौलाने

२) पाण्यात पोहतो, जमिनीवरही राहतो ....
उड्या मारत पुढे चालतो, डरावऽ डरावऽ आवाज करतो.

कृती : २) खालील परिच्छेदाचे शिक्षक वाचन घेतील. याप्रमाणेच आणखी पूरक वाचन साहित्याचा उपयोग करावा.

शाळा सुटली. गणेश घरी गेला. संध्याकाळी सूर्य मावळला. संध्याकाळ झाली आई घरी आली. बाबांनी कैऱ्या कापल्या. आईने त्याचे पन्हे तयार केले. ते पन्हे पीत-पीत सर्वांनी टीव्हीवर सुरू असलेला मुन्नाभाई एम.बी.बी.एस. हा सिनेमा बघितला. आई आणि आजी मात्र स्वयंपाक करत होत्या.

कल्पक होऊया

- **वरील चित्रात पुढील प्राणी एकमेकांशी काय बोलत असतील? असे तुला वाटते ते सांग व लिही.**

१) माकड : ....

२) ससा : ....

३) कासव : ....

४) हत्ती : ....

५) बगळा : ....

दिवस – १२

१२. गोष्ट तयार करणे

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.2 : परिचित गोष्टींतील पात्रांविषयी बोलतो, त्यांची चित्रे काढतो आणि त्याच्या आवडीच्या पात्राविषयी लिहितो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना पुढील चित्र दाखवून त्याचे निरीक्षण करण्यास सांगतील व त्या चित्रावर आधारित काही प्रश्न विचारतील.

  जसे : चित्रातील प्राणी कोणता ते ओळख. त्याचे नाव सांगून तो कसा दिसतो ते सांग.

सक्षम बनूया

- **खालील वाक्ये वाच व त्यानुसार कोण काय करते ते लिही.**

ही आमची भवरी गाय. हे तिचे वासरू शंभू. मी फुरफुर दूध पिते. शंभू चुपचुप दूध पितो. आई चुईचुई धार काढते. आजी सरसर सारवते, मग थपथप गोवऱ्या थापते. मी आईच्या कुशीत आणि शंभू भवरीच्या कुशीत गुडूप झोपतो.

उदा. १) शंभू दूध पितो.

२) ....

३) ....

४) ....

५) ....

सराव करूया

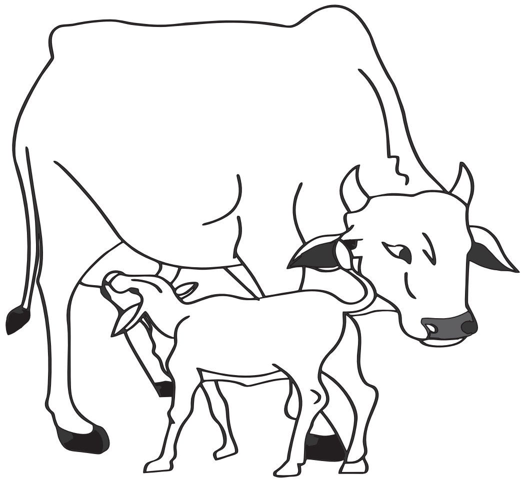

- वरील चित्र रंगव व त्याविषयी तुझ्या मनाने पाच वाक्ये लिही.

....

....

....

....

....

....

कल्पक होऊया

- पुढे दिलेल्या शब्दांवरून गोष्ट तयार कर व त्या गोष्टीला योग्य ते शीर्षक दे.
  कावळा, चिमणी, पाऊस

....

....

....

....

....

....

दिवस – १३

१३. चित्रकथा

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.6 : चित्रकथा/गोष्टींची पुस्तके यांतील घटना आणि पात्रे समजून घेतो आणि त्यांच्याविषयी लिहितो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी भाषा पेटीतील चित्र वर्णनासाठी असणारे चित्रगप्पा कार्ड्स वापरून त्यातील प्रसंगावर विद्यार्थ्यांशी संवाद साधावा. उदा. जत्रा (चित्रगप्पा कार्ड)
चित्रातील प्रसंग, दिसणाऱ्या घटना, वस्तू, व्यक्ती यांवर आधारित गप्पा माराव्यात व चर्चा करावी.

सक्षम बनूया

- शिक्षकांनी भाषा पेटीतील/बाल मासिकातील एखादी चित्रकथा दाखवावी व त्यातील घटना व पात्रांविषयी विद्यार्थ्यांची समज वाढविण्यासाठी पुढीलप्रमाणे प्रश्न विचारून गप्पा माराव्यात.

१) गोष्टीत कोणकोणती पात्रे आहेत?

२) म्हातारी कशात बसली आहे?

३) वाघोबा तिला काय म्हणाला असेल?

४) म्हातारी काय काय खाऊन जाडजूड झाली होती?

५) भोपळा न वापरता अजून कोणत्या वस्तू वापरून ही गोष्ट तू तयार करू शकतेस/शकतोस?

अशाप्रकारचे इतरही प्रश्न विचारावेत.

सराव करूया

- खालील चित्र पाहा. त्यावरून गोष्ट तयार कर व लिही.

कल्पक होऊया

- खाली दिलेल्या चित्रांच्या साहाय्याने गोष्ट तयार कर व वर्गात सांग.

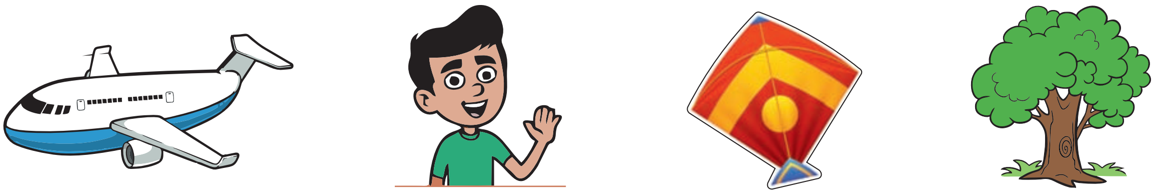

दिवस – १४

१४. प्रसंगवर्णन

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.7 : कथा/कविता आणि इतर मजकुराच्या आधारावर व्यक्तिरेखा व प्रसंग यावर बोलतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना 'ससा रे ससा' ही कविता ऐकवावी व पुढील प्रश्न विचारावेत.

ससा रे ससा दिसतो कसा,
कापूस पिंजून ठेवलाय जसा,
लाल लाल डोळे छान,
लहान शेपूट मोठे कान,
पाला खाऊन फुगतो टुम,
चाहूल लागताच पळतो धूम.

प्रश्न :

१) ससा कोणत्या रंगाचा असतो?

२) सशाचे डोळे कसे असतात?

३) ससा काय खातो?

४) सशाचे कान कसे असतात?

५) ससा धूम का पळतो?

सक्षम बनूया

- **खालील कविता वाच व त्यावर आधारित प्रश्नांची उत्तरे लिही.**

बदका बदका नाच रे
तुझी पिल्ले पाच रे
एक पिल्लू हरवले
बागेत जाऊन लपले
तिकडून आले पोलीस दादा
ते म्हणाले, ''बाळ, तू कोणाचा?''
मी माझ्या आईचा
आई गेली कामाला
मी जातो शाळेला

प्रश्न :

१) बदकाला किती पिल्ले आहेत?

....

२) बदकाचे पिल्लू कोठे जाऊन लपले?

....

३) बदकाच्या पिल्लाला बागेत कोण भेटले?

....

४) आई कामाला गेल्यावर शाळेत कोण जाणार आहे?

....

सराव करूया

- **एखाद्या गर्दीच्या ठिकाणी तू हरवलास/हरवलीस, तर काय करशील ते लिही.**

....

....

....

....

....

कल्पक होऊया

- **तुझा वाढदिवस कसा साजरा व्हावा असे तुला वाटते ते लिही.**

....

....

....

....

....

दिवस – १५

१५. चित्र, प्रसंगवर्णन

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.9 : कल्पना आणि सर्जनशीलतेचा वापर करून कथांचा विस्तार करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना त्यांच्या आवडीचे गाणे/बडबडगीत म्हणण्यास सांगावे.
- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना माहीत असलेली किंवा त्यांनी ऐकलेली गोष्ट/प्रसंग सांगावयास सांगावे.

सक्षम बनूया

- शिक्षकांनी भाषापेटीतील चित्रवर्णनासाठी दिलेल्या गोष्टीबाबत विद्यार्थ्यांशी चर्चा करावी. उदा. बाजाराचे चित्र
- बाजार या विषयावर वाचनपाठ तयार करून घ्यावा. विद्यार्थ्यांनी दिलेली उत्तरे शिक्षकांनी पूर्ण वाक्यात फळ्यावर लिहून, विद्यार्थ्यांना ती वहीत उतरवून घेण्यास सांगावीत.
    - बाजाराचे ठिकाण
    - बाजाराचा वार व वेळ
    - बाजारातील दुकाने
    - बाजारातील माणसे
    - बाजारातील गमतीजमती
    - बाजारातील स्वत:चा अनुभव

सराव करूया

- **भाषापेटीतील चित्रपाटीच्या आधारे एका गोष्टीचे वर्णन तुझ्या शब्दांत लिही.**

....

....

....

....

....

कल्पक होऊया

- **तुझ्या शाळेतील परिपाठाचे वर्णन तुझ्या शब्दांत कर व वहीत लिही.**

दिवस – १६

१६. मत व्यक्त करणे

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.5b : प्रतिक्रिया, आवडी-निवडी व्यक्त करतो आणि प्रश्न विचारतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना खाली दिलेल्या चित्राचे निरीक्षण करण्यास सांगावे व विद्यार्थ्यांच्या आवडीच्या खेळाविषयी प्रश्न विचारावेत.

सक्षम बनूया

- **शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांकडून खालील कृती करून घ्याव्यात.**

  १) खालीलपैकी मैदानावर खेळले जाणारे खेळ ओळख व त्या खेळांच्या नावाला गोल कर.

कबड्डी	फुटबॉल	लगोरी	विटी-दांडू
लंगडी	कॅरम	सापशिडी	क्रिकेट

२) साहित्याचा वापर न करता खेळल्या जाणाऱ्या खेळांची नावे लिही.

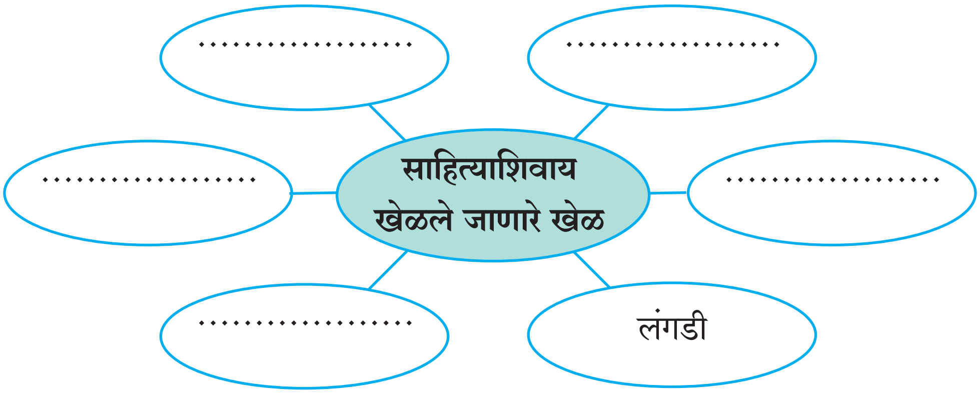

३) वरीलपैकी तुला आवडणाऱ्या एका खेळाची माहिती वर्गात सांग.

सराव करूया

- **तुला आवडणाऱ्या एका खेळाविषयी माहिती लिही.**

  १) खेळाचे नाव २) खेळाचा प्रकार ३) खेळाडू संख्या ४) खेळाचे नियम ५) खेळ का आवडतो?

  ....

  ....

  ....

  ....

  ....

  ....

  ....

  ....

  ....

कल्पक होऊया

- **बैठ्या खेळांविषयीची माहिती मिळव व वहीत लिही. उदा. कॅरम**

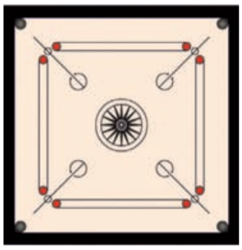

दिवस – १७

१७. बालसाहित्यातील मजकुराबाबत अंदाज लावणे

क्षेत्र : समजपूर्वक वाचन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.5a : बालसाहित्यातील आणि पाठ्यपुस्तकातील मजकुराबाबत त्याला परिचित अशा संदर्भाने अंदाज लावतो आणि वाचतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना खालील बडबडगीत ऐकवतात व त्यावर काही प्रश्न विचारतात.

टपटप टपटप पाऊस पाणी
भरभर भरभर गाते गाणी
झुळझुळ झुळझुळ वाहत आले
सरसर सरसर भरले नाले
झरझर झरझर झाडे भिजली
सळसळ सळसळ पाने हसली
टपटप टपटप पाऊस पाणी
चला गाऊया पाऊस गाणी

जसे :

१) टपटप, भरभर, झुळझुळ असे तुझ्या माहितीतील शब्द सांग.

२) झाडे कशी भिजली?

३) भरभर गाणी कोण गात आहे?

४) कवितेत कशाचे वर्णन आले आहे?

सक्षम बनूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना काही बालगीते ऐकवतील व त्यातील एखादी ओळ, शब्द पूर्ण करण्यास सांगतील.

जसे : १) गोरी गोरी पान .... २) नाच रे मोरा ....

सराव करूया

- ‘गोष्टीचा शनिवार’ या उपक्रमातील किंवा बालमासिकातील कोणतीही एक गोष्ट मिळव आणि वर्गात वाचून दाखव.
- तुझ्या माहितीतील किंवा तुझ्या आवडीची गोष्ट सांग.

कल्पक होऊया

- ससा आणि कासव यांची पोहण्याची शर्यत झाली, तर कोण जिंकेल? याबाबत कल्पना कर व त्यानुसार गोष्ट तयार करून वर्गात सांग.

१८. घटनाक्रम लावणे

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.6 : चित्रकथा/गोष्टींची पुस्तके यांतील घटना आणि पात्रे समजून घेतो आणि त्यांच्याविषयी लिहितो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना लिंबू सरबत बनविण्याच्या कृतीविषयी विचारावे.

सक्षम बनूया

- **शिक्षकांनी प्रत्येक चित्रातील घटना व पात्र याविषयी विद्यार्थ्यांशी चर्चा करावी.**

१) पाणी पिण्यासाठी कावळ्याने कोणकोणत्या कृती केल्या?

....

....

२) दिवस १३ – सराव करू या : (चित्रकथा) मधील कावळ्याची गोष्ट व वरील चित्रातील गोष्ट यातील साम्य व फरक लिही.

....

....

सराव करूया

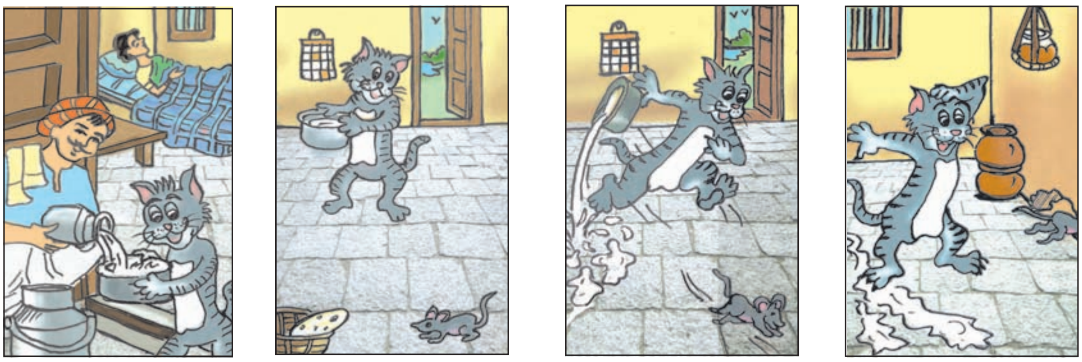

- चित्रातील पात्रांना नावे दे.

....

....

- चित्रातील पात्र एकमेकांशी काय बोलत असतील? ते लिही.

....

....

- चित्रांमधील प्रसंग क्रमाने लिही.

प्रसंग १) ....

प्रसंग २) ....

प्रसंग ३) ....

प्रसंग ४) ....

कल्पक होऊया

- **तुझ्यासोबत घडलेला एखादा गमतीशीर प्रसंग लिही.**

....

....

....

....

....

दिवस – १९

१९. कथाविस्तार

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 5.9 : कल्पना आणि सर्जनशीलतेचा वापर करून कथांचा विस्तार करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना परिचित असणारी कथा, चित्र अथवा चित्रफीत दाखवावी व त्यावर आधारित चर्चा करावी.

  जसे : १) गोष्टीतील पात्रे २) गोष्टीतील घटना

सक्षम बनूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना दिलेल्या चित्रांचे निरीक्षण करण्यास सांगतील. तिन्ही चित्रांच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांसोबत चर्चा करतील. विद्यार्थ्याला दिलेल्या चित्रांच्या आधारे कथा सांगण्यास सांगतील.

सराव करूया

- **वरील चित्रांवर आधारित तुझ्या शब्दांत कथा लिही.**

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कल्पक होऊया

- तुझ्या कल्पनेने छोटीशी कथा तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

२०. कथालेखन

क्षेत्र : शब्दसंपत्ती

अध्ययन निष्पत्ती :

2. 01. 15 : ऐकलेल्या किंवा मनातील गोष्टींना स्वत:च्या पद्धतीने वेगवेगळ्या प्रकारे चित्र/शब्द/ वाक्य याद्वारे लिखित स्वरूपात व्यक्त करतात.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना चौकटीत शब्द लिहिण्यास सांगून आकृती पूर्ण करण्यास सांगतील.

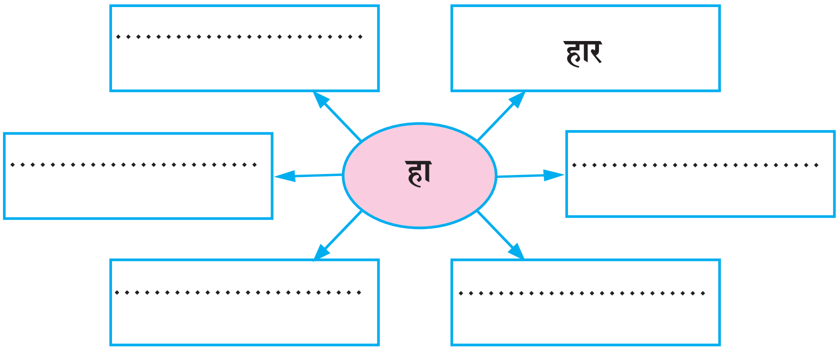

सक्षम बनूया

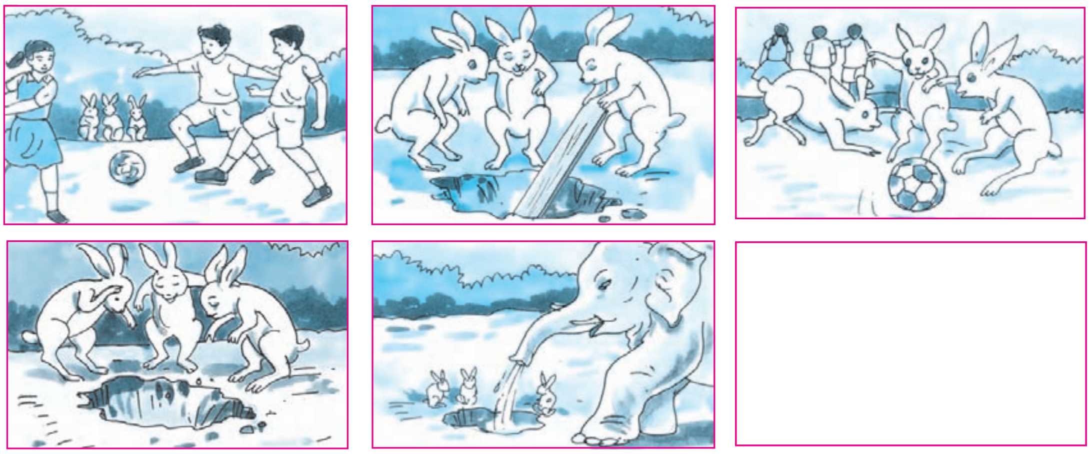

- शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना वरील चित्राचे निरीक्षण करून गोष्ट तयार करण्यास सांगावी.
- गोष्टीत शेवटी काय झाले असेल ते कल्पना करून लिही.

....

....

- शेवटी काय घडले असेल, त्याचे शेवटच्या रिकाम्या चौकटीत तुला जमेल तसे चित्र काढ.

सराव करूया

- **खालील कथेतील चित्रांच्या जागी चौकटीतील शब्दांचा उपयोग करून कथा स्वत: वाच.**

एका एक राहायचा. त्याला त्या कंटाळा आला आणि तो नव्या राहायला गेला. एकदा मोठ्याने गरजला. त्या अनेक तसेच काही बेडूकही राहत होते. त्यांनी यापूर्वी पाहिले नव्हते. त्यांचा पुढारी म्हणाला, ''कोणीतरी मोठा आवाज काढत आहे. आता मीही मोठा आवाज काढतो.'' मोठा आवाज काढला. हा आवाज नवीन होता. वाटले, 'कोणीतरी आपल्याला आव्हान देत आहे, आपण सावध राहिले पाहिजे.' आपली गर्जना थांबवली. तो शांत उभा राहिला. मोठमोठ्याने ओरडत पुढे पुढे सरकू लागला. त्याला पाहिले व त्याचा आवाज ऐकला. वेगाने पुढे सरकला. डोक्यावर पाय दिला. गयावया करू लागला. त्याला सोडून दिले.

जंगलात, सिंह, जंगलाचा, जंगलात, सिंह, जंगलात, प्राणी व पक्षी, सिंहाला, बेडूक, बेडकाने, सिंहाला, सिंहाला, सिंहाने, बेडूक, सिंहाने, सिंह, सिंहाने बेडकाच्या, बेडूक, सिंहाने

कल्पक होऊया

- **तू एखादा पक्षी असतास, तर काय घडले असते? असे तुला वाटते ते लिही.**

....

....

....

....

....

....

सेतू अभ्यास : इयत्ता तिसरी : विषय – इंग्रजी

INDEX

Day	Title of the Activity/Content/Unit	Corresponding Learning Outcomes	Page No.
01	Listen carefully and Answer. (Talks about the likes and dislikes.)	ECL2-5.1a and 02.17.03	33
02	Listen, Sing and Act	ECL2-5.2 and 03.17.04	35
03	Guess the Word	ECL2-5.7	37
04	Read aloud	ECL2-6.7 and 03.17.07	39
05	Making Sentences	ECL2-6.11 and 02.17.04	41
06	Listen, Sing and Act	ECL2-6.2 and 02.17.01	43
07	Express your Feelings	ECL2-6.5 and 02.17.13	45
08	Let's Write	ECL2-5.14 and 02.17.04	46
09	Ask Questions on the given Picture	ECL2-6.1a and 02.17.03	48
10	Words that Rhyme	ECL2-5.10	50
11	Guess what will happen next	ECL2-5.3 and 02.17.02	51
12	Let's talk	ECL2-6.3 and 02.17.15	53
13	Let's Write	ECL2-6.10	55
14	Let's Read aloud	ECL2-6.6 and 02.17.06	56
15	Read aloud	ECL2-6.7 and 02.17.12	58
16	Write about Yourself	ECL2-5.15 and 02.17.16	60
17	Let's Learn new Words	ECL2-5.7	62
18	Messages	ECL2-6.15	64
19	Question hour	ECL2-6.1a, 02.17.03 and 02.17.04	66
20	Read the Magazine and Do the Activities	ECL2-5.12 and 03.17.07	68

Day - 01

1. Listen carefully and Answer.
(Talks about the likes and dislikes.)

Learning outcomes :

ECL2-5.1a : Expresses verbally her or his likes/dislikes about the characters, storyline, etc. in English or home language.

02.17.03 : Expresses verbally his or her opinion and asks questions about the characters, storyline, etc. in English or home language.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher shows some pictures about things, animals, etc.
2) Teacher encourages students to express his/her likes or dislikes about the pictures verbally.
3) Students express their likes and dislikes in English.

Solved Activity/Demo Activity :

Listen and answer.

(Teacher shows picture cards to the students and asks questions using each card 'Do you like ......?' Teacher tells the answer and asks student to repeat it.)

Do you like biscuits?
Yes, I like biscuits.

Do you like medicine?
No, I don't like medicine.

Teacher : Do you like dirty clothes?
Student : No, I don't like dirty clothes.

Teacher : Do you like to play in the rain?
Student : Yes, I like to play in the rain.

Practice :

Work in pairs.

(Teacher forms pairs and assigns the pair work activity. Teacher distributes picture cards among pairs. One student shows a picture card to another student and asks the question 'Do you like …..?' The other student would reply 'Yes, I like…./No I don't like….')

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Make a list of things you like and dislike. Draw pictures in respective columns.

Things I like...	Things I dislike...
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

Day - 02

2. Listen, Sing and Act

Learning outcomes :

ECL2-5.2 : Sings songs or rhymes with action. Forms new rhyming words.

03.17.04 : Recites their own favourite poems and songs individually, in groups and in pairs with actions.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher sings a poem with action.
2) Students listen carefully and repeat after the teacher.
3) Teacher asks student to find rhyming words and form more rhyming words.

Solved Activity/Demo Activity :

Listen, sing and act

Teacher sings a song with proper actions and asks student to repeat and act after her/him.

The Fat Cat

I had a cat
who was so fat.
He could not even
sit on his mat.

He had a hat
that did not fit.
He put it on
and then it split!

Let's learn the rhyming words in this poem.

(Teacher writes the words on the board and reads them aloud. Teacher asks students to repeat after him/her.)

cat - fat - hat   *it- sit - fit - split*

Practice :

Complete the following poem by using rhyming words.

(Teacher reads aloud the half lines and asks student to complete the lines by adding the rhyming words)

I had a ....
Who was so ....
He could not even
Sit on his ....

He had a ....
That did not...........
He put it on
And then it ....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Sing the poem individually.
- Look at the picture and say the word. Tell more words that rhyme with it.

	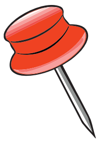		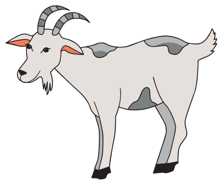
1) .... 2) .... 3) .... 4) .... 5)	1) .... 2) .... 3) .... 4) .... 5)	1) .... 2) .... 3) .... 4) .... 5)	1) .... 2) .... 3) .... 4) .... 5) ....

Day - 3

3. Guess the Word

Learning outcome :

ECL2-5.7 : Tries to decode unfamiliar words while reading.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher shows the pictures and words.
2) Teacher asks student to read the words and guess the meaning.
3) Students read the pictures and word cards and guess the meaning.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Look at the picture and match it with the word.**

Group A		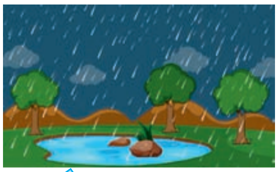		
Group B	rain	cloud	thunder	rainbow

Practice :

Activity 1 : Look at the picture and complete the words.

	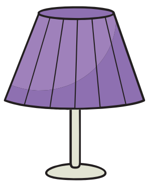	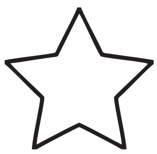	
__ity	__amp	__tar	__ey

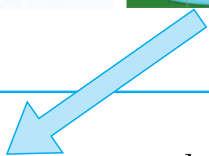

Activity 2 : **Observe the picture. Guess the word and join the letters to get the correct spelling.**

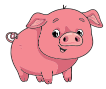	d i g p a n		c o p d u g		b u g f i n ....
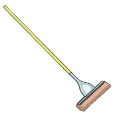	m a p h o t		b a t d o g		h u g l e t ....
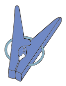	p e g d i t	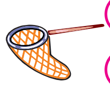	n a d p e t		s a n f u t ....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Read the given word bank. Find out the same word in the table and colour it. (You can use different colours for different words.)

W	A	R	D	L	R	C	U	T	S
I	C	N	O	T	H	G	C	U	B
W	A	P	N	S	N	A	E	N	E
C	R	O	E	I	G	H	U	B	T
L	R	K	R	E	L	A	O	U	T
E	Y	B	B	A	C	D	T	U	E
A	N	R	D	R	I	N	K	G	R
N	A	B	O	U	T	E	N	W	Y

WORD BANK
Bring, Out
Cut
About
Carry
Done
Eight
Better
Clean
Ward, Drink

- Tick the proper spelling for each word below.

Son		Sun
bed		bad
pan		pen

4. Read aloud

Learning Outcomes :

ECL2-6.7 : Reads small texts in English.

03.17.07 : Reads small texts in English silently with comprehension and understand the details of English texts.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher provides reading material and gives practice of reading.
2) Students read in pair or in groups.
3) Teacher gives necessary support for reading.

Solved Activity/Demo Activity :

Read the cards aloud.

Teacher provides reading material and students read it aloud. Students match the text with the picture.

Ex.

A white paper

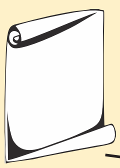

A big elephant

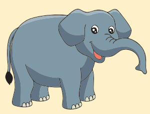

A colourful kite

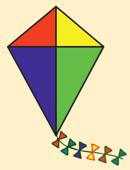

A hot coffee

This is an elephant.
It is a wild animal.
It is a big wild animal.
It lives in forest.
It eats plants.

This is coffee.
It is hot.
It is hot brown coffee.
We drink hot coffee.

This is a paper.
It is white.
It is a white paper.
The paper is thin.
We write on paper.

This is a rose.
It is a pink rose.
It is a flower.
It smells wonderful.
It is very beautiful.

This is a kite.
It is a colourful kite.
It is a big colourful kite.
Kite flies in the sky.
We like to fly kites.

Practice :

- Teacher provides reading exercise cards to every student and asks them to read aloud and tick on the correct words.

	A cow is grazing /drinking in the field.
	Riya is cutting/washing vegetables.
	Sonal is going to school/market.
	Kapil/Sonali is driving a bike.
	He is reading/writing a book.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Activity 1 : Read the passage and answer the questions.

Rabbits are cute farm animals. They live in small holes called burrows. The rabbit has four legs, one tail and two big ears. It has soft fur. It runs very fast. Rabbit likes carrots and leafy vegetables.

1. Rabbits are .... animals.

   a. farm b. pet c. wild

2. What is a burrow?

   ....

3. What does rabbit like?

   ....

Activity 2 : Read the children's magazine from the library and tell the list of the same to your friends.

5. Making Sentences

Learning Outcomes :

ECL2-6.11 : Write sentences using familiar words.

02.17.04 : Writes a few words, phrases, short sentences, in response to poems and stories.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher gives practice of making sentences by using the set of 'word tables'.
2) Students construct and write sentences using tables.

Solved Activity/Demo Activity :

Make sentences using the given cards.

Teacher provides word cards and asks students to read it carefully.

(Teacher asks students to form meaningful sentences by using the word cards.)

I	draw	a balloon.
You	paint	a kite.
We	make	a cartoon.
They	blow	a wall.

Teacher gives examples and writes them on the board.

Examples :

1) I draw a cartoon.
2) They blow a balloon.

Practice :

- **Rearrange the words to make meaningful sentences.**

1) is good she a girl.

....

2) ate who the butter?

....

3) tortoise race the won.

....

4) learnt his lesson the fox.

....

5) drank water the crow.

....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Changing sentences.

Activity 1 : Observe the following sentences carefully. The sentences are developed by changing words one by one. The final sentence is totally different from the first one.

I eat a banana. ⟹ You eat a banana.

⇩

You peel a potato. ⟸ You peel a banana.

Activity 2 : Now, try to develop your sentences using the following sentences.

1) Today is Monday.

2) My father is farmer.

3) Seema wears uniform.

4) She is writing a letter.

5) Ajay buys two books from store.

Day - 06

6. Listen, Sing and Act

Learning Outcomes :

ECL2-6.2 : Recites poems individually/in groups with intonation and fluency.

02.17.01 : Recites, sings and enjoys listening to songs, rhymes with actions.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher sings poem with intonation and fluency.
2) Students listen to the poems carefully and sing with proper intonation and fluency.
3) Students recite poems individually/in groups.

Solved Activity/Demo Activity :

Listen and sing.

Teacher sings the poem and asks the student to listen carefully and sing after her/him.

Poem - Zoom zoom zoom

Practice :

Activity 1 : Sing and act with proper intonation and fluency.

Poem - See the bug

See the bug
On the rug.
I will give
His leg a tug.

See him hop
On the mop.
See him hide
To make me stop.

See him run.
See him go.
He did not like it.
No! No!

I will stop.
I will not tug.
You are safe
Little bug.

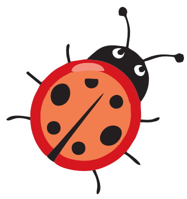

Activity 2 : Find out the words that rhyme in the poem.

Ex. bug-tug… ...., ..., ..., ...

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- **Sing the poem with proper intonation and fluency.**

  (Teacher asks student to sing individually with proper intonation and fluency.)

Hop a little

Hop a little,
jump a little
One, two, three

Skip a little,
Run a little
Tap one knee.

Bend a little,
Stretch a little
Nod your head.

Yawn a little,
Sleep a little
in your bed.

7. Express your Feelings

Learning Outcomes :

ECL2-6.5 : Write words/sentences to express his/her feelings. Draw about the same as well.

02.17.13 : Expresses their personal feels, feelings, etc.

Learning Activity/Experience :

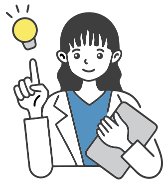

1) Teacher explains word representing feelings to the students.
2) Students use the words to express their feelings.

Solved Activity/Demo Activity :

Draw the suitable emoji to express your feeling for the following situations.

(*Teacher writes sentences on the board distributes emoji cards among students. Asks students to read the sentences and paste the emoji to the suitable sentence.*)

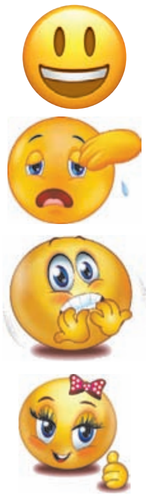

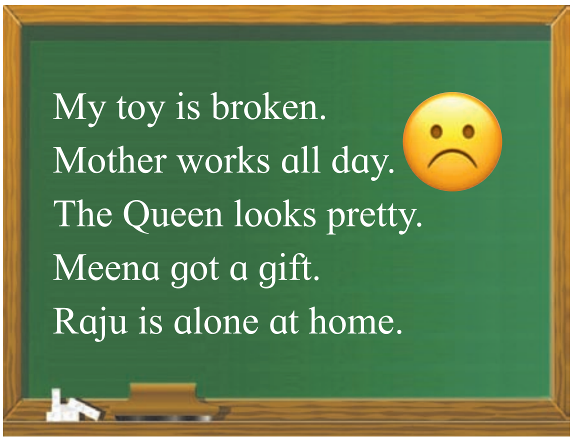

Practice :

- **Choose the correct words from the bracket and complete the following sentences. (happy, sad, angry, scared, tired)**

  1) I worked all day, I am ……………

2) I got first rank, I am ……………..

3) My brother tore my book, I am ……………..

4) I lost my pen, I am ………………….

5) I saw a snake, I am …………..

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

Activity 1 : Write sentences to express your feelings. (*Write your sentences in the notebook.*)

Activity 2 : Write the events when you get….

1) Happy : e.g. When I get sweets, I am happy.
2) Sad : ....
3) Scared : ....
4) Angry : ....
5) Tired : ....

Day - 08

8. Let's Write

Learning Outcomes :

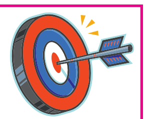

ECL2-5.14 : Draws or writes a few words or short sentence in response to the environment (birds/ plants/ garden etc.) poems and stories.

02.17.04 : Write a few words, phrases, short sentences, in response to poems and stories.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher encourages student to write the related words for the given word/ picture.
2) Teacher helps student to create short sentences about the picture/ word using the related word list.
3) Students tell related words and create short sentences using it.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Write related words for birds.**

(*Teacher writes the word 'bird' and draws a mind map. Teacher asks student to tell the related words for the word 'bird'. Students tell the words and the teacher writes those words in the mind map.*)

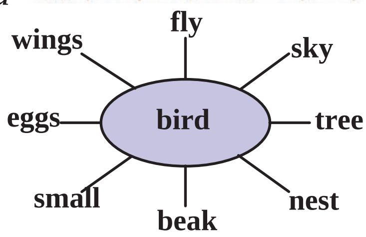

- **Using the above words, write a few short sentences.**

(Teacher supports students to form sentences. Students tell the sentences; the teacher writes it on the board.)

Birds

Birds fly.

Birds fly in the sky.

Birds live on the trees.

Birds build nests on the trees.

Birds lay eggs.

Birds have wings and beaks.

Birds are small.

Practice :

- Write related words for 'tree' and 'flower'.

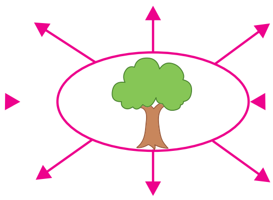

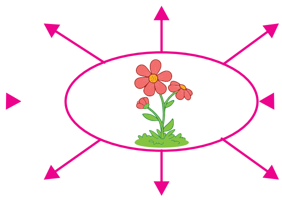

- Write a few short sentences on tree and flower using the above words.

tree	**flower**
....	....
....	....
....	....
....	....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Name the things you see in the given picture and try to write few sentences in short.

  e.g. This is .... / There are ....

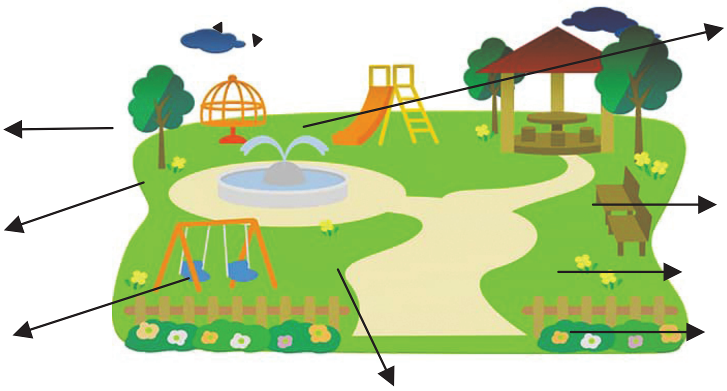

Day - 09

9. Ask Questions on the given Picture

Learning Outcomes :

ECL2-6.1a : Asks question about the story and characters in the story in English/ home language.

02.17.03 : Expresses verbally her or his opinion and asks question about the characters, storyline etc. in English or in home language.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher shows picture, story cards and helps student to ask questions about the story, characters, etc
2) Teacher helps student to describe picture/story cards.
3) Students form question related to the story and characters in the story in English/ home language.

Solved Activity/Demo Activity :

Listen and repeat.

(Teacher shows picture cards of a story and asks the student to observe it. Teacher asks questions on the picture. S/he writes questions on the board and asks students to repeat the question.)

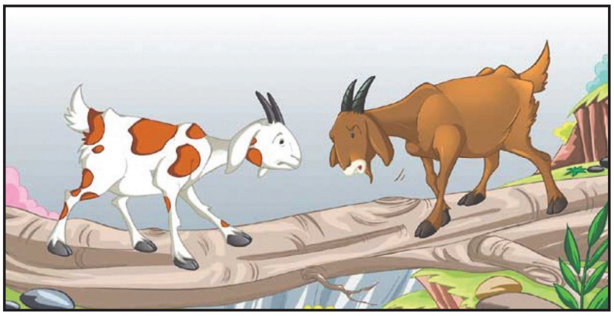

1) What do you see in the picture?
2) How many goats are there?
3) Where are the goats?
4) What are the goats doing?
5) Is the bridge big?
6) What is the story about?
7) What will happen next?

Practice :

Work in pairs.

(Teacher forms pairs and distributes story cards among the students. One student will ask the question to another student. They interchange the cards among the pairs.)

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Observe the picture carefully and complete the questions by filling the gaps.

1) .... many trees are there?
2) .... many children are playing?
3) .... are the birds doing?
4) .... is reading a book?
5) .... the Kedar is doing?
6) .... is sliding down?
7) .... is the sun?

Day - 10

10. Words that Rhyme

Learning Outcome :

ECL2-5.10 : Writes selective rhyming words in pairs.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher asks student to write selective rhyming words in pairs.
2) Students write pairs of rhyming words.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Look at the picture and write rhyming words for it in the given box.**

Teacher provides picture and asks student to write the rhyming words for that picture.

e.g.

fox	box

Practice :

Activity 1 : Look at the picture and write two rhyming words for it in the given box.

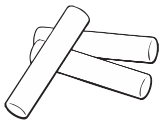

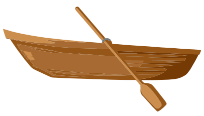

Activity 2 : Write two rhyming words for the following words.

1. Good : ....
2. King : ....
3. Boy : ....
4. Round : ....
5. Bell : ....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement : Homework

- Read the words on the lid and encircle the correct rhyming words for it from the pot.

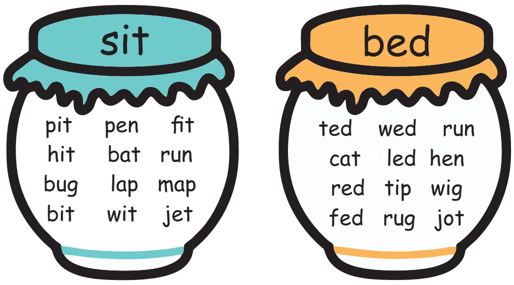

Day - 11

11. Guess what will happen next

Learning Outcomes :

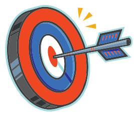

ECL2-5.3 : Predicts the story, talks about the characters bilingually.

02.17.02 : Understands sequence of stories and events.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher shows picture, event cards to the students and asks them to observe.
2) Teacher asks question about the pictures events.
3) Teacher asks to predict about what will happen next?
4) Students observe picture and predict what will happen next.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Observe the following picture carefully and tell what will happen next. (Oral)**

(*Teacher displays the card and asks questions. The teacher narrates the events in English.*)

Q. 1) What do you see in the picture?
Teacher : The lion caught in a net. The mouse is nibbling the net.

Q. 2) What will happen next?
Students : The lion will be free.

Q. 1) What do you see in the picture?
Teacher : The crow is putting pebbles in the pot.

Q. 2) What will happen next?
Students : The water will come up.

Practice :

- **Look at the picture and tick the correct option.**

(Teacher provides pictures and asks student to find out the correct answer and tick it.)

	▪ He will be sick. ▪ He will be happy. ▪ He will enjoy the rain.
	▪ The children will go out for a walk. ▪ The family will eat pizza. ▪ The children will do their homework.
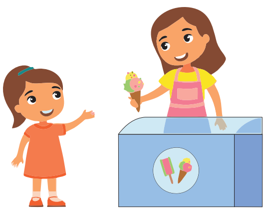	▪ She will eat an apple. ▪ She will be sad. ▪ She will eat ice cream.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Read the sentences carefully and tell whether the statement is true or false.

1. The sun is setting. It will be dark soon. ☐
2. The boy is studying hard. He will fail the exam. ☐
3. Amrita is planting a mango tree. The tree will grow and bear mangoes. ☐
4. The dog is hungry, it will search for food. ☐
5. It is too hot, the man will look for shade and water. ☐

Day - 12

12. Let's talk

Learning Outcomes :

ECL2-6.3 : Talks about his/her favourite story book/character.

02.17.15 : Narrates a story with the help of the clues or pictures.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher helps student to talk about their favourite story books and characters.
2) Students talk using given points/clues.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Complete the sentences orally using your ideas.**

This is a ....

This is my favourite magazine.

It has .... pictures.

It has many .... stories.

I like ...., ... and .... in it.

This is a <u>Kishor magazine.</u> This is my favourite magazine.

It has <u>colourful</u> pictures. It has many <u>interesting</u> stories.

I like <u>riddles, puzzles and quizzes</u> in it.

Practice :

Activity 1 : Talk about your favourite story by using the following points.

1) Name of the my favourite story is ……………….

2) It is a small/big story.

3) The characters in the story are ……………………..

4) My favourite character is ……………..

Activity 2 : Talk about your favourite cartoon character by using the following points.

1) This is ……………….

2) S/he is my favourite ……………….

3) S/he in ………………… serial.

4) S/he likes ……………..

5) S/he dislikes ……………………

6) S/he can do …………………………

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Make a poster about your favourite cartoon character.

Day - 13

13. Let's Write

Learning Outcomes :

ECL2-6.10 : Uses rhyming words for writing short sentences.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher asks student to identify rhyming words.
2) Teacher asks student to create short sentences by using rhyming words.
3) Students identify rhyming words and create sentences that rhyme.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Read each sentence and circle the words that have the same sounds.**

(Teacher writes the words and sentences on the board and reads it out. Teacher asks students to find out the rhyming word to complete the sentence with the appropriate rhyming word.)

e.g.

1) The children <u>like</u> their .... (book, bag, bike)

Ans. : The children <u>like</u> their <u>bike</u>.

2) The boys are playing with .... (bat, friends, toys)

Ans. : The <u>boys</u> are playing with <u>toys</u>.

3) There is a small ball near the .... (mouse, wall, table)

Ans. : ....

4) The mouse is in the .... (house, box, basket)

Ans. : ....

5) The fox sat on the ...... (cot, tree, box)

Ans. : ....

Practice :

- **Complete the following sentences with a correct rhyming word.**

1) My mother will bake a ………

2) There is a small ball near the ………

3) There is a frog on the…………

4) I smell rose with my …………

5) The king likes the …………

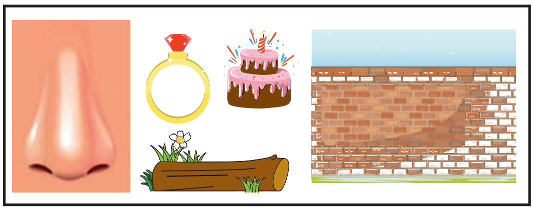

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Make sentences/ a poem by using rhyming words.

  e.g. : The king wanted to sing but he lost his ring so he couldn't sing.
  Jay went to a mall to buy a ball. He got a call and he forgot the ball.

Day - 14

14. Let's Read aloud

Learning Outcomes :

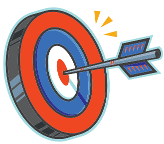

ECL2-6.6	:	Reads print in the classroom/ school environment, poems, posters, charts etc.
02.17.06	:	Identifies different shapes, sizes, colours, weight, texture, etc.

Learning Activity/Experience :

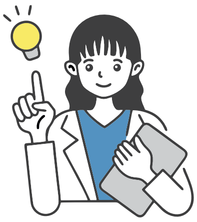

1) A teacher motivates student to read print material in the classroom/ school environment.
2) Students try to read the print material.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Meet My Own Class.**

  Teacher takes student to a classroom tour and asks question about each object.

1) Teacher : What is it?
   Student : It's a calendar.
2) Teacher : What do you see in it?
   Student : There are numbers in it.
3) Teacher : What month is it?
   Student : It is February.

Practice :

- **Look at the wall. Read aloud the words from it. Answer the questions.**

1) What is it?
2) Can you find out Maharashtra here?
3) Point to the Indian ocean.

Timetable

Time	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
9.00 am	Marathi	Marathi	English	Marathi	English	Physical Education (P.E.)
10.00 am	English	Craft	Marathi	English	Marathi	English
11.00 am	Maths	English	Maths	Craft	Craft	Maths
12.00 pm	Music	Maths	Art	Maths	Art	Maths

4) What is it?
5) When is our Physical Education (P.E.) period?
6) How many English periods do we have?
7) How many periods are there on Friday?

Extension/Parallel Activity/Reinforcement : Homework

- Take a tour to the school premise, and try to read all the words, from the printed material.

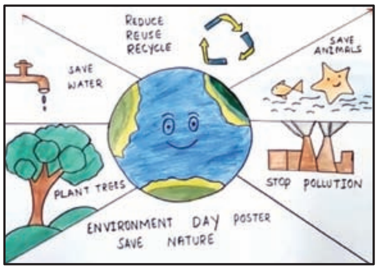

Day - 15

15. Read aloud

Learning outcome :

ECL2-6.7 : Reads small texts in English.

02.17.12 : Reads and understands familiar words at sight.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher provides English text material to the students.
2) Students read aloud the text individually or in group.

Solved Activity/Demo Activity :

- Teacher provides card of small texts to the students and asks them to read it aloud. Teacher asks question related to the text. Students answer it.

See the fat cat.

His name is Tom.

He has soft fur on his body.

Tom says 'meow-meow'

1) Who is Tom?
Ans. : Tom is a cat.

2) How is Tom?
Ans. : Tom is fat.

3) What does Tom say?
Ans. : Tom says meow-meow

Practice :

Activity 1 : Read the text aloud.

(Teacher starts a stop-watch and asks student to read the text. Teacher stops the watch after one minute and counts the words read by the student in one minute.)

My house is small and tidy. There are two rooms. We have one living room, kitchen and one bathroom. We have a small garden in front of our house. There are beautiful flowers and butterflies in our garden. We live happily in our house.

Activity 2 : Read the sentence and draw the picture accordingly in your notebook.

1) There is a flower on the plant.
2) A duck is swimming in the pond.
3) Birds are flying in the sky.
4) The sky is full of stars.
5) A crow is sitting on a pot of water.

Activity 3 : Read the word cards properly. Read the given reading comprehension cards minutely.

Match the reading comprehension cards with the proper set of word cards given below it.

A.

I have a friend.
His name is Tim.
Tim has a remote control car.
We play with the car.

B.

Hi! My name is Sophia.
Mini is my pet.
She is a cat.
She like to play with balls.
She likes to eat fishes.

Set 1

Sophia Mini
cat ball
fishes

Set 2

friend Tim
remote car
play

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Read the passage and answer the questions given below.

Playing with friends.

Raju went for a cycle ride. He rode around the village. Then he met his school friends. They all rode to the field, farm and hill. They played cricket and tip-cat on the ground. Raju had a great time playing games with his friends.

Circle the correct words from the sentences.

1) Raju went for a cycle/ bike ride.
2) He rode around the village/city.
3) Then he met some people/ friends.
4) They all rode to the park/field.
5) Raju had a great time playing hockey/cricket with his friends.

Day - 16

16. Write about Yourself

Learning Outcomes :

ECL 2-5.15 : Compose and write simple, short sentences with space between words to express themselves.

02.17.16 : Composes and write simple, short sentences with space between letters and words.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher asks student to introduce themselves orally.
2) Teacher helps student to write simple short sentences about themselves.
3) Students write short sentences to express himself/herself.

Solved Activity/Demo Activity :

- Teacher asks student to read and repeat the sentences.

I am Sonu.
I live in Rampur.
I learn in standard three.
I am 9 years old.
I can ride a bicycle and fly kites.
I like reading story books.

Practice :

- **Write about yourself and your mother by using the following sentences.**

I am …………..

I live in ……………...

I learn in standard …………………

I am …………..years old.

I can …………. and …………...

I like ………………………………..

My mother’s name is ………….

My mother’s name is …...……..…..

She is ………...……...........

She is very kind.

She is ………….. years old.

She can ……..…. and …...……...

She likes ……………...………….

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Write five sentences about the given topics in your notebook.
  1) My father
  2) My friend
  3) My pet

17. Let's Learn new Words

Learning Outcome :

ECL2-5.7 : Tries to decode unfamiliar words while reading.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher provides picture and word cards.
2) Student identifies the word and picture.
3) Student tries to understand the instructions related to the pictures.

Solved Activity/Demo Activity :

- Look at the picture. Tick the correct box with '✓' sign that names the picture.

  (Teacher shows pictures and word cards. Students find out the correct word.)

  e.g.

	☐ jacket ☐ jeep
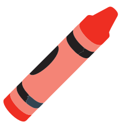	☐ crown ☐ crayon

Practice :

Activity 1 : Check the word that matches the picture.

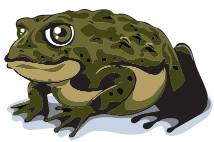

1) The green .... hopped away.

toe ☐ toad ☐ log ☐

2) We use .... clothes in winter season.

woolen ☐ cotton ☐ silk ☐

3) Wash your hands with ....

soap ☐ foot ☐ rope ☐

4) The car drove down the ....

hook ☐ road ☐ wind ☐

Activity 2 : Story - Thirsty Crow

Complete the given story with the help of the name of the picture.

Once there was a .... 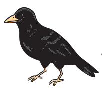 . He sat on the .... He was very thirsty. He saw a .... 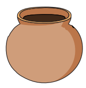 with very little in it and put his .... inside the pot but couldn't reach water. After some time, he thought about it and made a plan. He picked some .... 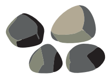 and dropped into the pot one by one. Water came out. Crow drank water and .... away.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Read aloud the text and try to understand the instructions.

18. Messages

Learning Outcome :

ECL2-6.15 : Able to develop useful messages for their school premises. (classroom, garden, playground etc.)

Learning Activity/Experience :

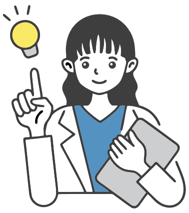

1) Teacher conduct oral activities in the classroom regarding daily greetings, messages, wishes, etc.
2) Students participate in activities about greetings, messages, wishes, etc.
3) Teacher asks student to write/compose messages of their daily uses.
4) Students try to compose/ write messages of their daily uses.

Solved Activity/Demo Activity :

- **Write the message according to the pictures given below.**
  (Teacher shows pictures and asks student to write messages according to the picture. Gives support to frame sentences.)

Happy birthday..!

Practice :

◆ **Observe the pictures and put the correct numbers of the messages/instructions accordingly.**

<table>
<tr><td>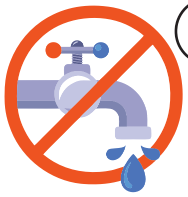 ◯</td><td rowspan="3">1) Keep your classroom clean.
2) Use the dustbin.
3) Water the plant.
4) Don’t waste water.
5) Wear your mask.
6) Don’t bite your nails.</td><td>◯ </td></tr>
<tr><td>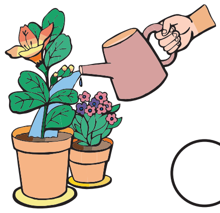 ◯</td><td>◯ </td></tr>
<tr><td>
 ◯</td><td>◯ 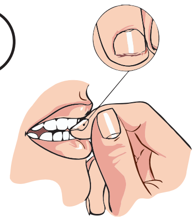</td></tr>
</table>

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

◆ **Create as many messages as you can from the given list of words.**

save	water	your	keep
life	regularly	helpful	shoes
outside	time	don’t	homework
be	tree	kind	exercise
food	honest	do	waste

19. Question hour

Learning Outcomes :

ECL2-6.1a : Asks questions about the story and characters in the story in English/home language.

02.17.03 : Expresses verbally her or his opinion and asks questions about the characters, storyline etc. in English or in home language.

02.17.04 : Writes a few words, phrases and short sentences, in response to poems and stories.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher shows the picture and reads aloud the story.
2) Students observe the pictures and listen carefully and participate in the discussion.

Solved Activity/Demo Activity :

- Teacher shows the picture and asks questions about it. Teacher reads out the passage.

The Greedy Dog

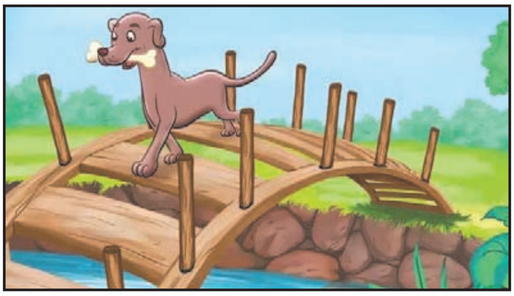

Once upon a time, there was a dog. He was very hungry. He got a piece of bone. He saw his reflection in the water. He thought of another dog with a piece of bone. He wanted to get it. He opened his mouth. He lost his own piece of bone and remained hungry.

- **Frame questions using who to get the underlined words as answer in the following sentence.**

(Teacher gives the demo and students observe carefully.)

Example -

Sentence - The dog was very hungry.

Question - Who was very hungry?

Practice :

Activity 1 : Frame questions by using 'wh' words to get the underlined words as answer in the following sentences.

1) Sentence - The dog got a piece of bone.

Question ....?

2) Sentence - The dog reached at a bridge of river.

Question ....?

Activity 2 : Select the proper 'wh' word and frame questions about the above story.

1) .... did the dog get? (Who/What)

2) .... did the dog reach? (Where/What)

3) .... was the dog? (How/Who)

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- **Read the story carefully and frame the questions.**

There was a bear who lived alone in a tree house. He loved to drink tea. One day an owl flew to his window. The owl looked lonely, so the bear decided to become the owl's friend. The bear invited the owl in and they drank a cup of tea together.

- **Frame questions by using who, how many, where and what with reference to above story.**

1) .... was living in a tree house?

2) .... did the bear love to drink?

3) .... did they do together?

4) .... did the bear live?

20. Read the Magazine and Do the Activities

Learning Outcomes :

ECL2-5.12 : Reads texts other than textbooks such as children's magazine etc.

03.17.07 : Reads small texts in English silently with comprehension and understands the details of English texts.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher provides childrens' magazine to read and enjoy the activities in it.
2) Teacher encourages student to read and understand the activities.

Solved Activity/Demo Activity :

- Teacher helps the student to read the given page and do the activity.

Practice :

- **Observe the page, read the text and solve the activity in group/pair/individually.**

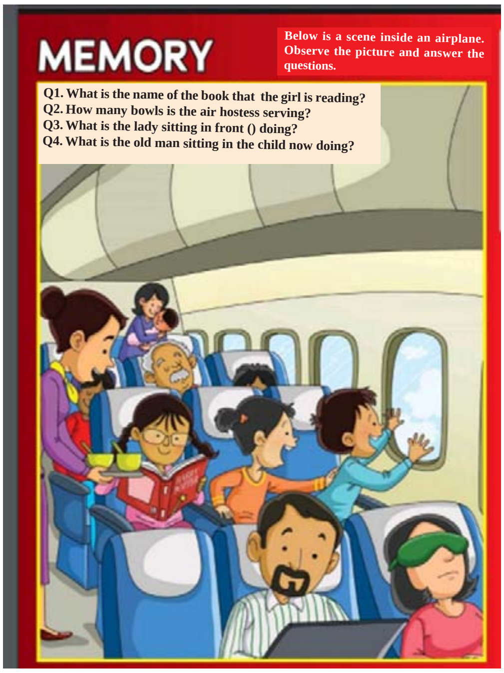

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Read the text and solve the puzzle.

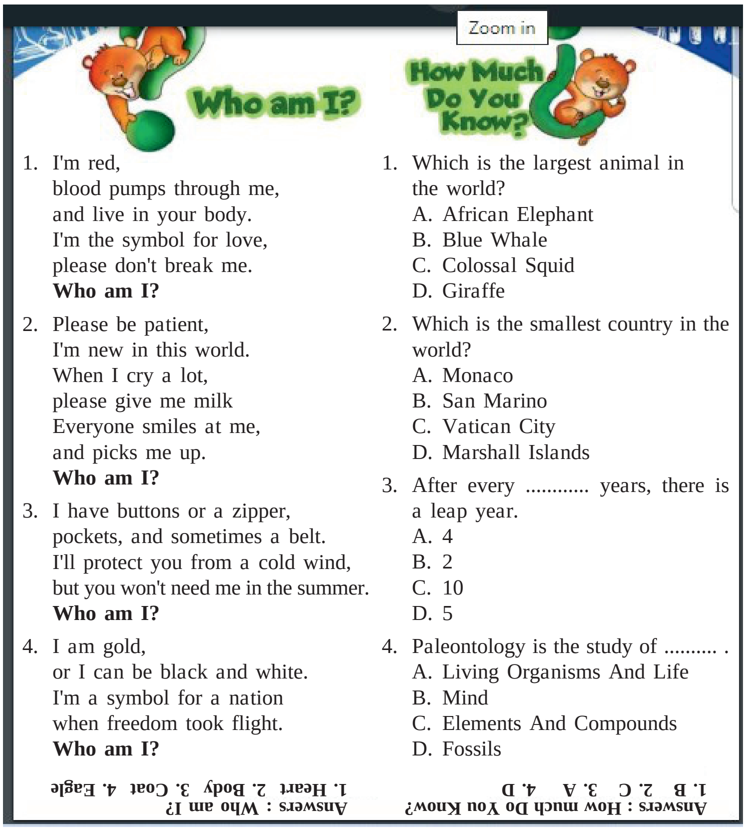

Who am I?

1. I'm red,
   blood pumps through me,
   and live in your body.
   I'm the symbol for love,
   please don't break me.
   Who am I?
2. Please be patient,
   I'm new in this world.
   When I cry a lot,
   please give me milk
   Everyone smiles at me,
   and picks me up.
   Who am I?
3. I have buttons or a zipper,
   pockets, and sometimes a belt.
   I'll protect you from a cold wind,
   but you won't need me in the summer.
   Who am I?
4. I am gold,
   or I can be black and white.
   I'm a symbol for a nation
   when freedom took flight.
   Who am I?

Answers : Who am I?
1. Heart 2. Body 3. Coat 4. Eagle

How Much Do You Know?

1. Which is the largest animal in the world?
   A. African Elephant
   B. Blue Whale
   C. Colossal Squid
   D. Giraffe
2. Which is the smallest country in the world?
   A. Monaco
   B. San Marino
   C. Vatican City
   D. Marshall Islands
3. After every .... years, there is a leap year.
   A. 4
   B. 2
   C. 10
   D. 5
4. Paleontology is the study of ....
   A. Living Organisms And Life
   B. Mind
   C. Elements And Compounds
   D. Fossils

Answers : How much Do You Know?
1. B 2. C 3. A 4. D

Source - Champak magazine May 2019

सेतू अभ्यास : इयत्ता तिसरी : विषय – गणित

अनुक्रमणिका

दिवस	घटक	अध्ययन निष्पत्ती क्र.	पृष्ठ क्र.
०१	भौमितिक आकार	ILM 5.25	७१
०२	वक्ररेषा व सरळरेषा	ILM 5.25	७२
०३	संख्यांचे वाचन व लेखन	ILM 5.9	७४
०४	स्थानिक किंमत, विस्तारित रूप, चढता-उतरता क्रम	ILM 5.10, 5.12, 5.13	७७
०५	बेरीज	ILM 5.14	७९
०६	शून्याची बेरीज व वजाबाकी	ILM 5.14	८२
०७	बेरीज (हातच्याची)	ILM 5.14	८३
०८	वजाबाकी	ILM 5.15	८५
०९	वजाबाकी : दशक सुटा करून	ILM 5.15	८७
१०	बेरीज-वजाबाकीची जोडी	ILM 5.16	८९
११	बेरीज-वजाबाकी शाब्दिक उदाहरणे	ILM 5.16	९१
१२	नाणी-नोटा ओळख	ILM 5.20	९३
१३	कालमापन	ILM 5.29	९५
१४	लांबी	ILM 5.23	९७
१५	वस्तुमान	ILM 5.23	९८
१६	धारकता	ILM 5.23	१००
१७	माहितीचे व्यवस्थापन	ILM 5.28	१०२
१८	आकृतिबंध	ILM 5.27	१०३
१९	क्रमवाचक शब्द	ILM 5.6	१०५
२०	गुणाकार पूर्वतयारी	ILM 5.17	१०६

शिक्षकांसाठी सूचना :

१) सेतू अभ्यासाचे नियोजन दिवसनिहाय करण्यात आले असून प्रत्येक दिवसात समजून घेऊया, सोडवून पाहूया व सराव करूया या भागांचा समावेश आहे.

२) समजून घेऊया या भागाची शिक्षकांनी वर्गात उजळणी अथवा आवश्यकता असल्यास अध्यापन करणे अपेक्षित आहे.

३) सोडवून पाहूया आणि सराव करूया हे भाग विद्यार्थी वर्गात किंवा गृहअभ्यास म्हणून पूर्ण करू शकतात.

भौमितिक आकार

समजून घेऊया

वस्तू			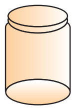	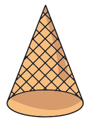	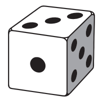
आकार	इष्टिकाचिती	गोल	दंडगोल	शंकू	घन
कडा	१२	०	२	१	१२
कोपरे	८	०	०	१	८

सोडवून पाहूया

❖ **खाली दिलेल्या भौमितिक आकारांच्या चित्राशेजारी चौकोनात (✓) अशी खूण कर.**

इष्टिकाचिती						
गोल						
दंडगोल	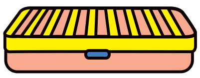		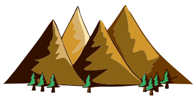			
घन			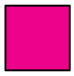			
शंकू	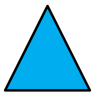		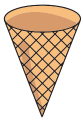		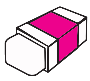	

❖ **खालील चित्रांचे निरीक्षण कर. चित्रातील वस्तूंखालील चौकटीत सूचनेप्रमाणे रंग दे.**

घरंगळणाऱ्या वस्तू (लाल), **घसरणाऱ्या वस्तू** (हिरवा), **घरंगळणाऱ्या व घसरणाऱ्या वस्तू** (निळा)

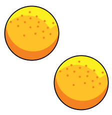

सराव करूया

१) वस्तू पाहून त्या समोर (✓) किंवा (x) अशी खूण करून खालील तक्ता पूर्ण कर.

वस्तू	घरंगळणे	घसरणे
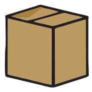		
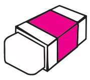		
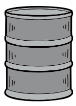		

२) खालील वस्तूंचे निरीक्षण करून त्या त्रिमितीय आकारांची नावे मित्राला सांग.

१)
२) 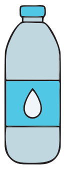
३)
४)
५)

दिवस – ०२

वक्ररेषा व सरळरेषा

समजून घेऊया

वक्ररेषा

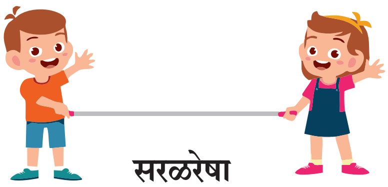

सरळरेषा

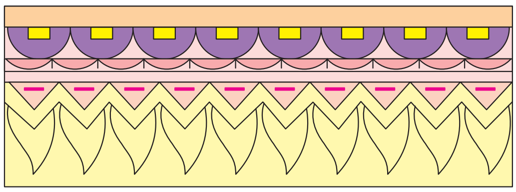

सोडवून पाहूया

❖ रेषा काढ.

आडवी रेषा	उभी रेषा	तिरपी रेषा	वक्र रेषा

❖ चित्राचे निरीक्षण करून रेषांची संख्या लिही.

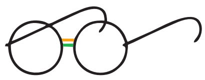

वक्ररेषा : ☐ सरळरेषा : ☐ तिरपी रेषा : ☐

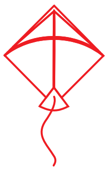

उभी रेषा : ☐ वक्ररेषा : ☐ तिरपी रेषा : ☐

❖ सरळ व वक्ररेषांनी ठिपके जोडून रांगोळी पूर्ण कर.

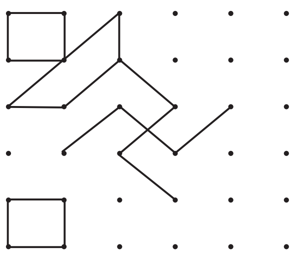

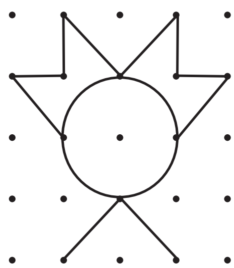

❖ चित्राचे निरीक्षण करून रेषांची नावे लिही.

....

....

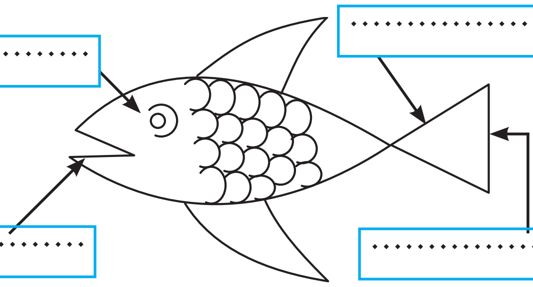

....

....

सराव करूया

१) सरळरेषा काढण्यासाठी तू कोणत्या वस्तू वापरू शकतोस ते लिही.

२) वक्ररेषा काढताना तू कोणत्या वस्तूंचा वापर करशील?

३) खालील वस्तू वापरल्यास कोणती रेषा काढता येईल ते ओळखून लिही.

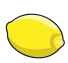		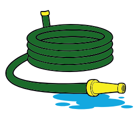			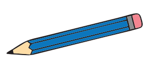

संख्यांचे वाचन व लेखन

समजून घेऊया

❖ खालील संख्या तक्ता पूर्ण कर.

१	२			५	६			९	१०
		१३	१४		१६	१७			२०
२१	२२			२५		२७	२८		
३१		३३	३४		३६	३७		३९	४०
	४२	४३		४५		४७	४८		५०
५१			५४		५६			५९	६०
	६२	६३		६५		६७	६८		
७१	७२		७४		७६			७९	८०
		८३		८५		८७	८८		
९१	९२		९४		९६	९७		९९	१००

❖ खाली दिलेला तक्ता पूर्ण कर व संख्येचे अक्षरात वाचन कर.

एक	....	एकवीस	एकतीस	....
दोन	बारा	बावीस	बत्तीस	बेचाळीस
तीन	....	तेवीस	....	त्रेचाळीस
....	चौदा	चोवीस	चौतीस	चव्वेचाळीस
पाच	पंधरा	....	पस्तीस	....
सहा	सोळा	सव्वीस	छत्तीस	शेहेचाळीस
....	सतरा	सत्तावीस	....	सत्तेचाळीस
आठ	अठरा	अठ्ठावीस	अडतीस	....
नऊ	एकोणीस	....	एकोणचाळीस	एकोणपन्नास
दहा	....	तीस	चाळीस	पन्नास

एकावन्न	एकसष्ट	....	एक्याऐंशी	एक्याण्णव
बावन्न	....	बाहत्तर	....	ब्याण्णव
....	....	त्र्याहत्तर	त्र्याऐंशी	....
चौपन्न	चौसष्ट	चौऱ्याहत्तर	....	चौऱ्याण्णव
पंचावन्न	....	....	पंच्याऐंशी	....
....	सहासष्ट	शाहत्तर	....	शहाण्णव
सत्तावन्न	सदुसष्ट	सत्त्याहत्तर	सत्त्याऐंशी	सत्त्याण्णव
अठ्ठावन्न	....	अठ्ठ्याहत्तर	....	अठ्ठ्याण्णव
एकोणसाठ	एकोणसत्तर	....	एकोणनव्वद	....
....	सत्तर	ऐंशी	....	शंभर

सोडवून पाहूया

❖ **योग्य जोडी जुळव.**

'अ' गट		'ब' गट
४७		अकरा
३८		अडुसष्ट
११		सत्तेचाळीस
४४		अडतीस
६८		चव्वेचाळीस

'अ' गट		'ब' गट
५२		एकोणीस
७४		बावन्न
१९		पंचवीस
९१		चौऱ्याहत्तर
२५		एक्याण्णव

❖ **खालील संख्या अंकांत लिही.**

१) सतरा ☐ २) एकोणतीस ☐ ३) त्रेसष्ट ☐ ४) एक्याऐंशी ☐

❖ **चौकटीत लगतची मागची/पुढची संख्या लिही.**

१) १७, ☐ २) ☐ , २०, ☐ ३) ☐ , ३८, ☐

४) ☐ , ☐ , ४१ ५) ५० ☐ , ☐ ६) ☐ , ☐ , ८८

❖ **चित्रांमधील संख्या अंकांत आणि अक्षरांत लिही.**

दशक	एकक
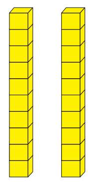	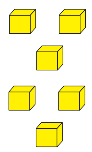
२	६
सव्वीस	

दशक	एकक

दशक	एकक
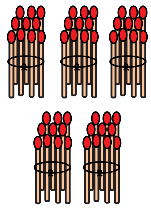	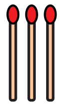

❖ **अचूक संख्येला रिंगण कर.**

१) सत्तावीस : ७२, २५, २७   २) छत्तीस : ३३, ६३, ३६

३) सत्त्याहत्तर : ३७ ७७, ७८   ४) चव्वेचाळीस : ४५, ४०, ४४

५) एकावन्न : ५७, ५१, १५   ६) चौपन्न : ९४, ६४, ५४

❖ **खाली दिलेल्या संख्या अक्षरात लिही.**

१) १३ : ....   २) २२ : ....

३) ३४ : ....   ४) ४६ : ....

५) ४० : ....   ६) १९ : ....

सराव करूया

१) १, ०, ३, ५ यामधील कोणतेही दोन अंक एकदाच वापरून जास्तीत जास्त दोन अंकी संख्या तयार कर व अक्षरांत लिही.

२) सापशिडी खेळातील फासा दोन वेळा टाक. प्रत्येक वेळी पडलेले अंक (दान) एकासमोर एक लिही.

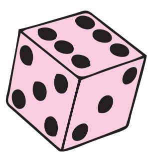

अ) तयार झालेली संख्या अक्षरांत लिही.

ब) तयार झालेल्या संख्येच्या लगतची मागची व पुढची संख्या लिही.

स्थानिक किंमत, विस्तारित रूप, चढता–उतरता क्रम

समजून घेऊया

❖ **स्थानिक किंमत व विस्तारित रूप.**

	४६	२४	१८
	४ दशक + ६ एकक	२ दशक + ४ एकक	१ दशक + ८ एकक
	४० + ६	२० + ४	१० + ८
विस्तारित रूप :	४६ = ४० + ६	२४ = २० + ४	१८ = १० + ८

❖ **चढता क्रम, उतरता क्रम.**

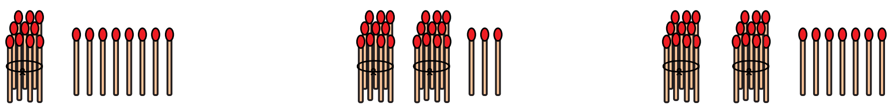

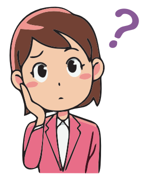

चढता क्रम : १८ २३ २७

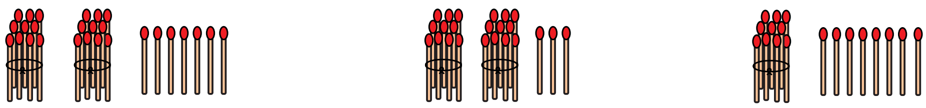

उतरता क्रम : २७ २३ १८

- दिलेल्या संख्यांपैकी ज्या संख्येत दशक मोठा ती संख्या मोठी. दशक समान असल्यास एकक मोठा ती संख्या मोठी.
- सर्वांत लहान संख्या आधी व सर्वांत मोठी संख्या शेवटी म्हणजे चढता क्रम.
- सर्वांत मोठी संख्या आधी व सर्वांत लहान संख्या शेवटी म्हणजे उतरता क्रम.

सोडवून पाहूया

❖ **दोन संख्यांपैकी मोठ्या संख्येचे वर्तुळ हिरव्या रंगाने रंगव.**

(२) (४)   (५) (३)   (३२) (५४)   (७०) (६२)

❖ **दोन संख्यांपैकी लहान संख्येचे वर्तुळ लाल रंगाने रंगव.**

(१९) (९१)   (२०) (१९)   (३९) (९१)   (२५) (२७)

❖ **खाली दिलेल्या संख्या दशक–एकक रूपात लिही.**

४७ – ४ दशक ☐ एकक	९२ – ☐ ☐
८५ – ८ दशक ☐ एकक	६३ – ☐ ☐
३१ – ☐ दशक ☐ एकक	७० – ☐ ☐

❖ **उदाहरणे सोडव.**

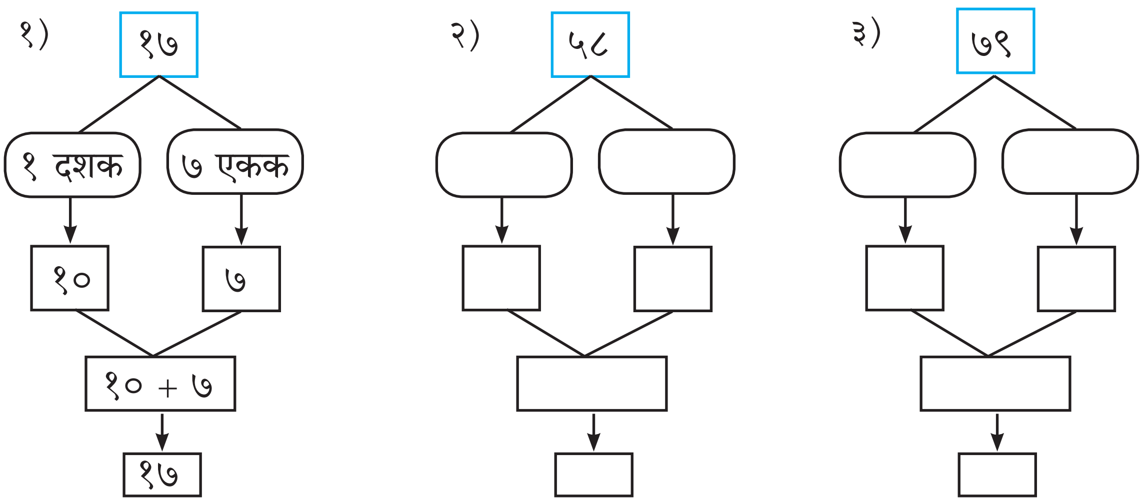

❖ **सारणी पूर्ण कर.**

संख्या	सर्वांत मोठी	सर्वांत लहान	क्रम
१७, २७, ७१	७१	१७	चढता क्रम : १७, २७, ७१
			उतरता क्रम : ७१, २७, १७
३८, ८४, ५४			
८०, २७, ३९			

❖ **खाली दिलेल्या संख्या चढत्या व उतरत्या क्रमाने लिही.**

संख्या	चढता क्रम	उतरता क्रम
३१, ५२, ४०		
३७, ४७, १७		
७४, ५५, ४७		

सराव करूया

१) संख्या विस्तारित रूपात लिही.

७९ = ☐ + ☐   ५१ = ☐ + ☐

३४ = ☐ + ☐   ८६ = ☐ + ☐

२) विस्तारित रूपावरून संख्या लिही.

४० + २ = ☐   ९० + ० = ☐   १० + ६ = ☐

२० + ९ = ☐   ६० + ५ = ☐   ७० + ३ = ☐

३) १ ते १०० संख्या तक्ता वापरून खालील प्रश्न सोडव.

अ) १ ते १०० संख्यांच्या तक्त्यात दशक स्थानी २ असलेल्या संख्या रंगव. अशा किती संख्या आहेत ते मोजून लिही. ☐

ब) १ ते ५० संख्या तक्त्यात एककस्थानी ५ असणाऱ्या संख्या रंगव व त्या किती आहेत ते मोजून लिही. ☐

क) ५१ ते १०० पर्यंतच्या प्रत्येक चिठ्ठीवर एक संख्या याप्रमाणे लिहून बरणीमध्ये टाक. यानंतर तीन चिठ्ठ्या उचलून त्या संख्या आधी चढत्या क्रमाने व नंतर उतरत्या क्रमाने लिही. (तुझ्या मित्रांसोबत हा खेळ खेळ.)

दिवस – ०५

बेरीज

समजून घेऊया

❖ **जसप्रीतच्या एका हातात ४ बांगड्या व दुसऱ्या हातात ६ बांगड्या आहेत, तर दोन्ही हातातील बांगड्या मोजूया.**

४ + ६ (साहित्य वापरून)

= एकूण १० बांगड्या

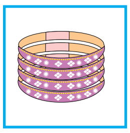

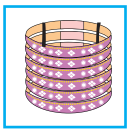

❖ 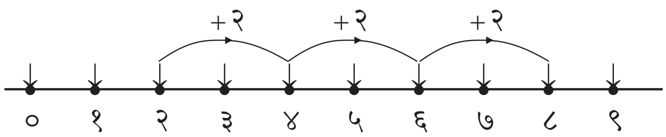

२ + २ = ४

४ + २ = ६

६ + २ = ☐

❖ **संख्यापट्टी वापरून पुढे मोजून बेरीज करूया.**

५ + ४ = ९

५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६

❖ **बेरीज पुढे मोजून.**

	द	ए
	१	०
+		५
	१	५

१० च्या पुढे ५ घरे म्हणजे ११, १२, १३, १४, १५ पर्यंत मोजून लिही.

❖ **बेरीज कर.**

२४ + ४५ = ☐

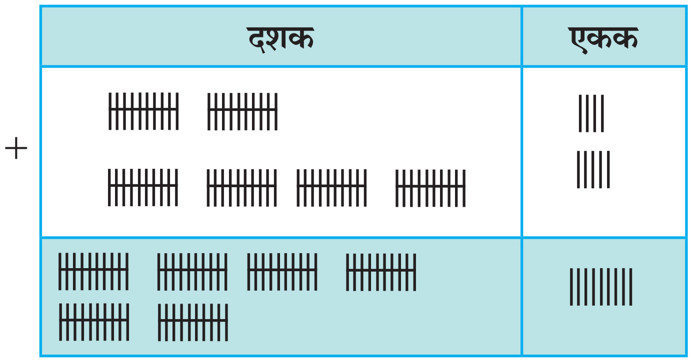

	दशक	एकक
	२	४
+	४	५
	६	९

२ दशक + ४ एकक

४ दशक + ५ एकक

६ दशक + ९ एकक

सोडवून पाहूया

❖ **वस्तू मोजून बेरीज कर.**

	५
+	६

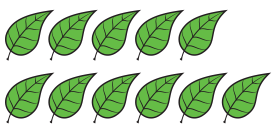

	३
+	२

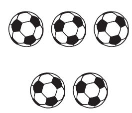

	९
+	४

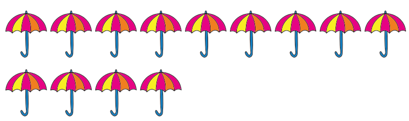

	४
+	४

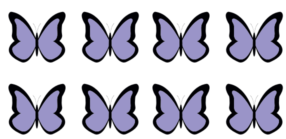

❖ **खाली दिलेला टप्पा पूर्ण करून पुढील संख्या चौकट आखून त्यात लिही.**

१) संख्यापट्‌टीवर :

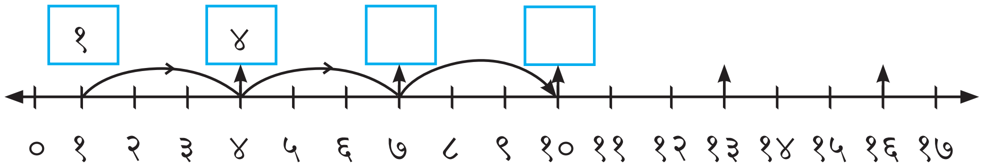

२) संख्यापट्‌टीवर :

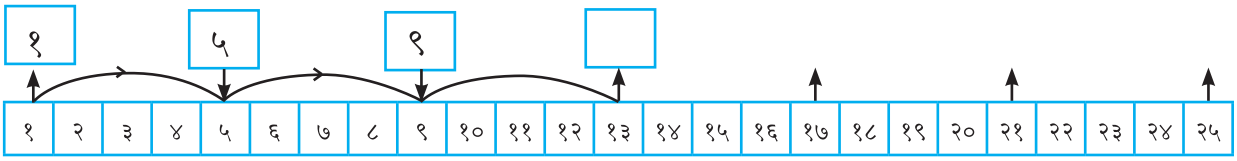

❖ **खालील तक्त्यात ५१ ते १०० पर्यंत संख्या आहेत.**

५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०
६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०
७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०
८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०
९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००

वरील तक्त्यात **कोणत्याही संख्येपासून सुरुवात** करून ४ चा टप्पा लाल रंगाने रंगव व टप्प्यातील सर्व संख्या मोठ्याने म्हण व वहीत लिही.

❖ **पुढे मोजून बेरीज कर.**

१)

	द	ए
	६	४
+		५

२)

	द	ए
	५	५
+		३

३)

	द	ए
	८	२
+		७

४) ७२ + ८ = ☐   ५) ९५ + ३ = ☐   ६) ७९ + १ = ☐

७) ४३ + ७ = ☐   ८) १९ + ९ = ☐   ९) २९ + ९ = ☐

❖ **बेरीज कर.**

१)

	द	ए
	७	५
+	२	१

२)

	द	ए
	२	६
+	१	३

३)

	द	ए
	४	४
+	२	४

४)

	द	ए
	७	५
+	१	३

सराव करूया

१) सापशिडी, पट किंवा १ ते १०० संख्या तक्ता घेऊन दोन खडे किंवा चिंचोके घे. ते तक्त्यावर टाक. ते दोन चिंचोके/खडे ज्या संख्यांवर पडतील त्या दोन संख्यांची बेरीज कर. (१० उदाहरणे)

२) ४० उत्तर येण्यासाठी कोणत्या दोन संख्यांची बेरीज करता येईल? (जास्तीत जास्त चार उदाहरणे सोडव.)

३) बेरीज कोडे सोडव.

	द	ए
	१	५
+	☐	२
	५	७

	द	ए
	२	४
+	☐	☐
	८	५

	द	ए
	☐	५
+	३	☐
	७	८

	द	ए
	☐	७
+	☐	२
	६	☐

५) ३४ + ४५   ६) ५३ + २४   ७) ७४ + १२   ८) २७ + ७२

दिवस – ०६

शून्याची बेरीज व वजाबाकी

समजून घेऊया

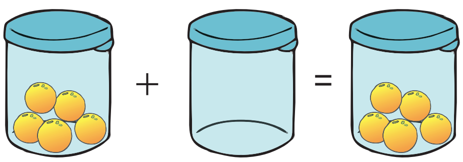

५ + ० = ५

सोडवून पाहूया

+	५ ०	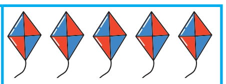
	५	

+	११ ☐	
	११	

–	२७ ☐	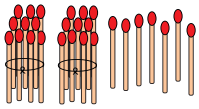
	२७	

		द	ए
–	४३ ०	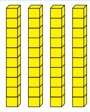	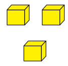

❖ **सोडव.**

	द	ए
+		३ ०

	द	ए
+	२	७ ०

	द	ए
–		७ ०

	द	ए
–	१	४ ०

सराव करूया

१) खालील चौकटीत योग्य संख्या लिही.

१)	३ + ० = ☐	२)	६२ + ☐ = ६२	३)	४८ – ☐ = ४८
४)	१९ + ० = ☐	५)	७२ – ☐ = ७२	६)	६४ – ० = ☐
७)	७३ – ० = ☐	८)	० + ० = ☐	९)	० – ० = ☐

दिवस – ०७

बेरीज (हातच्याची)

समजून घेऊया

	दशक	एकक
		७
+		५

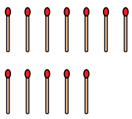

→

	दशक	एकक
	१	
		७
+		५
	१	(१) २

हातचा

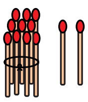

७ + ५ = १२

एककाच्या घरात ९ पेक्षा जास्त काड्या झाल्या की १० चा एक गठ्ठा करून तो दशकाच्या घरात ठेवावा.

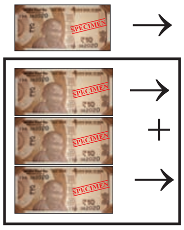

द	ए
१	
२	५
+ १	८
४	(१)३

बेरजेत एककातील १३ रु. चे १० रु. ची एक नोट करून दशकात ठेवावी व ३ रु. ची तीन सुटी नाणी एककातच राहतील.

२५ + १८ = ४३

या घटकासाठी १०-१० च्या काड्यांचे गठ्ठे व काड्या, १०-१० च्या मण्यांच्या माळा व सुटे मणी, खेळातील दहाच्या नोटा व १ रु. ची नाणी वापरावी.

सोडवून पाहूया

❖ **बेरीज कर. (पहिले उदाहरण सोडवून दिले आहे.)**

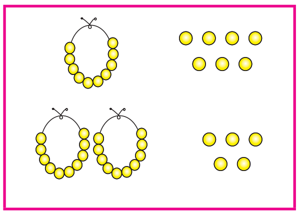

दशक	एकक
१	७
+ २	५

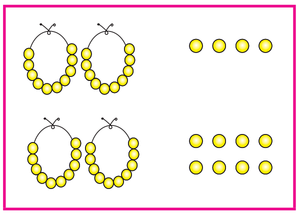

दशक	एकक
+	

❖ **बेरीज कर.**

द	ए
२	४
+ २	७

द	ए
१	९
+ २	७

द	ए
२	३
+ २	७

द	ए
४	६
+ १	७

सराव करूया

१)

द	ए

२)

द	ए

३)

द	ए

४) कोडे सोडव.

	दशक	एकक
	☐	☐
+	१	४
	३	७

	दशक	एकक
	☐	☐
+	१	६
	४	२

	दशक	एकक
	२	७
+	☐	☐
	५	१

	दशक	एकक
	३	६
+	☐	☐
	६	२

दिवस – ०८

वजाबाकी

समजून घेऊया

❖ बागेतील फुलझाडांवर ५ फुलपाखरे बसली होती. त्यातील ३ फुलपाखरे उडून गेली. तर, आता फुलझाडांवर किती फुलपाखरे बसली आहेत?

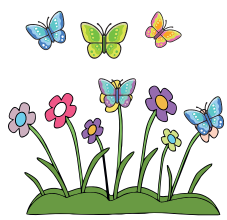

❖ **जोड्या लावून वजाबाकी (एकास एक संगतीने वजाबाकी) :**

एकूण कप = ७

एकूण कप–बश्या जोडी = ४

शिल्लक कप = ३

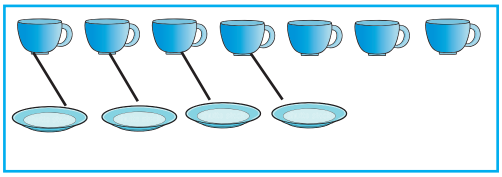

❖ **संख्यारेषेवरून मागे जाऊन वजाबाकी करणे.**

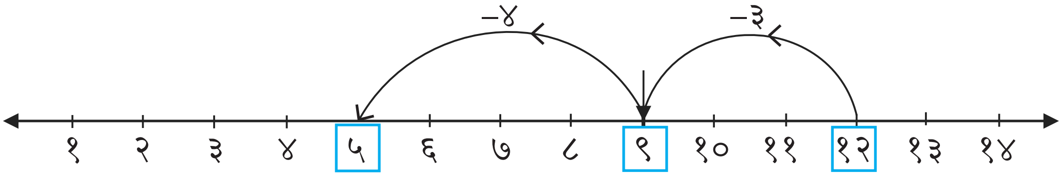

जसे : • १२ – ३ = ९, • ९ – ४ = ५

सोडवून पाहूया

१) एकूण फुगे = १०

लाल फुगे = ☐

निळे फुगे = ४

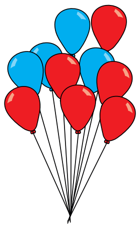

२) ट्रे मधील एकूण अंडी = ३०

फुटलेली अंडी = ५

न फुटलेली अंडी = ☐

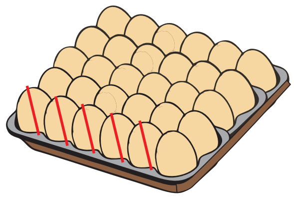

३) **वजाबाकी कर.**

	द	ए
	२	५
–	१	३

	द	ए
	४	७
–	२	३

	द	ए
	८	४
–	२	३

	द	ए
	५	५
–	२	५

४) **संख्यारेषा वापरून वजाबाकी कर.**

२१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२

	द	ए
	३	०
–		५

	द	ए
	४	१
–		८

	द	ए
	३	७
–		९

	द	ए
	२	८
–		५

	द	ए
	४	२
–		८

सराव करूया

१) उभी मांडणी करून वजाबाकी कर.

१) १५ – ०५   २) २३ – २०   ३) ४४ – १४   ४) २८ – १६

५) ३७ – १७   ६) ७५ – ७०   ७) ८९ – ४२   ८) ७५ – २३

२) खालील रिकाम्या जागी योग्य अंक लिही.

	द	ए
	४	☐
–	☐	३

	द	ए
	☐	८
–	२	☐

	द	ए
	२	३
–	☐	☐

	द	ए
	☐	☐
–	१	३

३) १ ते १०० संख्या तक्ता वापरून वजाबाकी कर.

१) ५० – १० = ☐   २) ३६ – ☐ = १२   ३) ६४ – ☐ = ५२

४) ☐ – १२ = ६०   ५) ४३ – १० = ☐   ६) ७४ – ☐ = ५१

७) ६९ – ☐ = ५७   ८) ☐ – ४३ = ४५   ९) ☐ – ३० = २४

दिवस – ०९

वजाबाकी : दशक सुटा करून

समजून घेऊया

❖ **सुमनजवळ २० रु. (१० रुपयांच्या दोन नोटा) आहेत. तिला शामला ३ रु. द्यायचे आहेत. कसे बरे देता येतील?**

म्हणजे २० – ३ = ?

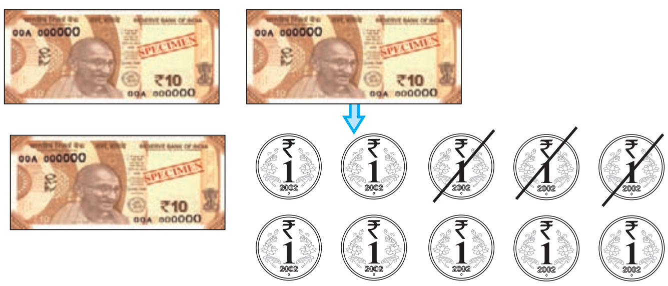

१० रु. च्या दोन नोटा

त्यातील एक नोट सुटी केली त्यातून ३ रुपये शामला दिले.

	द	ए
	१	१०
	~~२~~	~~०~~
–		३
	१	७

२० – ३ = १७

❖ २५ – ९ = ?

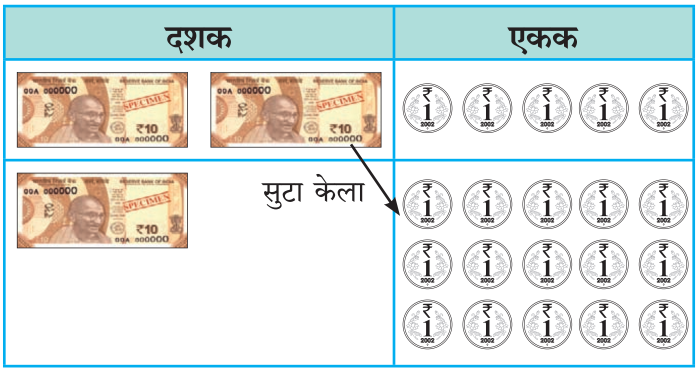

२५ म्हणजे
२ दशक, ५ एकक
एक दशक सुटा
केला.
म्हणजेच,
१ दशक, १५ एकक

	द	ए
	१	१५
–	~~२~~	~~५~~
		९
	१	६

सोडवून पाहूया

❖ **दशक सुटा करून वजाबाकी कर.**

२४ – ८ = ?

	द	ए
–	१	१४
		८

२४ – ८ = ☐

३२ – ७ = ?

	द	ए
–	☐	☐
		७

३२ – ७ = ☐

४० – ६ = ?

	द	ए
–	३	☐
		६

४० – ६ = ☐

❖ **सोडव.**

	द	ए
	३	२
–	१	६

	द	ए
	५	४
–	२	५

	द	ए
	६	०
–	३	६

सराव करूया

१) १ दशक सुटा करून रिकाम्या जागा भर.

- ३ दशक, ४ एकक म्हणजे [२] दशक [१४] एकक
- ४ दशक, २ एकक म्हणजे [ ] दशक [ ] एकक
- ३ दशक ७ एकक म्हणजे [ ] दशक [ ] एकक
- ४ दशक म्हणजेच, [ ] दशक [ ] एकक
- १० दशक म्हणजेच, [ ] दशक [ ] एकक

२) दशक मोकळा करून उदाहरण पुन्हा लिही व सोडव.

१) ४१ – ३ = [ ]   २) ५० – ८ = [ ]

३) उभी मांडणी करून वजाबाकी कर.

१) २५ – ८	२) ६१ – ३६	३) ७३ – १८
४) ५४ – २५	५) ६४ – ३७	६) ४० – २३

दिवस – १०

बेरीज–वजाबाकीची जोडी

समजून घेऊया

❖ **शेजारील आकृतीचे निरीक्षण केल्यावर आंब्याची ४ पाने + केळीची ५ पाने = एकूण ९ पाने**

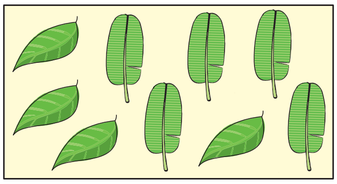

```
  ९  एकूण पाने
– ५  केळीची पाने
----------------
  ४  आंब्याची पाने
```

```
  ९  एकूण पाने
– ४  आंब्याची पाने
----------------
  ५  केळीची पाने
```

४ + ५ = ९

↙ ९ – ५ = ४   ↘ ९ – ४ = ५

१० + १० = २०

↓ २० – १० = १०

एकच उदाहरण तयार झाले, का बरे?

१२ + २४ = ३६

↙ ३६ – १२ = २४   ↘ ३६ – २४ = १२

दोन उदाहरणे तयार झाली, का बरे?

❖ खालील उदाहरण दशक दांडे व सुटे ठोकळे वापरून प्रत्यक्ष सोडवून बघ व पडताळा घे.

	४	४
+	५	३
	९	७

	९	७			९	७
−	४	४		−	५	३
	५	३			४	४

सोडवून पाहूया

❖ चित्र निरीक्षणावरून प्रश्नांची उत्तरे लिही.

- एकूण छत्र्यांची संख्या = ☐
- एकूण टोप्यांची संख्या = ☐
- दोन्ही साहित्यांची एकूण संख्या म्हणजेच बेरीज करणे.
- ☐ छत्र्या + ☐ टोप्या = ☐ एकूण साहित्य
- एकूण साहित्यामधून छत्र्या काढून घेतल्यास टोप्या ☐ उरतात.
- एकूण साहित्यामधून टोप्या काढून घेतल्यास छत्र्या ☐ उरतात.

☐ − ☐ = ☐

☐ − ☐ = ☐

❖ **सोडव.**

५२ + ४३ = ९५	३२ + २५ = ☐	४२ + १६ = ☐
९५ − ५२ = ☐	☐ − ३२ = ☐	☐ − ☐ = ☐
९५ − ४३ = ☐	☐ − २५ = ☐	☐ − ☐ = ☐

सराव करूया

१) खालील बेरजेच्या उदाहरणांवरून वजाबाकीची उदाहरणे तयार कर व सोडव.

• २४ + ५३ • ६४ + १३ • ३३ + २२ • ४० + २३ • ८४ + १३

२) बेरजेच्या उदाहरणावरून वजाबाकीची दोन उदाहरणे तयार करता येतात अशी पाच उदाहरणे तयार कर.

३) ६७ – १८ = ४९ यावरून एक बेरजेचे व एक वजाबाकीचे उदाहरण तयार कर.

दिवस – ११

बेरीज–वजाबाकी शाब्दिक उदाहरणे

समजून घेऊया

१) एका माळेत १८ मणी आहेत. जर त्या माळेत ६ लाल मणी असतील, तर हिरवे मणी किती?

	द	ए	
	१	८	एकूण मणी
–		६	लाल मणी
	१	२	हिरवे मणी

तर हिरवे मणी १२

२) सोनूजवळ १२ रुपये आहेत. आईने त्याला ८ रुपये दिले, तर त्याच्याजवळ एकूण किती रुपये झाले?

	द	ए	
	१		
	१	२	सोनूजवळील रुपये
+		८	आईने दिलेले रुपये
	२	०	सोनूजवळील एकूण रुपये

सोडवून पाहूया

१) कुसुमजवळ १५ रुपये आहेत. तिला दुकानदाराला २५ रुपये द्यायचे आहेत, तर तिला अजून किती रुपयांची आवश्यकता आहे?

	द	ए	
	२	५	दुकानदाराला द्यायचे रुपये
–			कुसुमजवळ असलेले रुपये
			आवश्यक असलेले रुपये

२) एका शेतात ३८ आंब्याची व ४७ चिकूची झाडे आहेत, तर शेतात एकूण किती झाडे आहेत?

	द	ए	
	३	८	आंब्याची झाडे
+	४	७	चिकूची झाडे
			एकूण झाडे

३) एका आंब्याच्या पेटीत एकूण ७२ आंबे आहेत. त्यातील २४ आंबे खराब झाल्यामुळे काढून टाकले, तर पेटीत एकूण किती आंबे शिल्लक राहिले?

	द	ए	
			आंब्याच्या पेटीतील आंबे
–			खराब झालेले आंबे
			शिल्लक आंबे

४) एकूण ८१ विद्यार्थी सहलीसाठी गेले त्यात ३० मुले आहेत, तर मुलींची संख्या किती?

	द	ए	
			सहलीसाठी गेलेले विद्यार्थी
☐			मुलांची संख्या
			मुलींची संख्या

५) प्राणिसंग्रहालयात ३७ हरणे व ४८ माकडे आहेत, तर प्राणिसंग्रहालयात एकूण किती प्राणी आहेत.

	द	ए	
			....
☐			....
			....

६) टोपलीत २८ झेंडूची व ४४ मोगऱ्याची फुले आहेत, तर टोपलीत एकूण किती फुले आहेत?

	द	ए	
			....
☐			....
			....

सराव करूया

१) निसर्ग सहलीसाठी ४२ मुले येणार होती त्यांपैकी ३१ मुले शाळेच्या मैदानावर जमा झाली, तर आणखी किती मुले यायची राहिली?

२) अंगणात ४ शेळ्या व ४ कोंबड्या आहेत, तर त्यांच्या पायांची एकूण संख्या किती?

३) मैदानावर १० मुले होती आणखी ८ मुले खेळण्यासाठी आली व ६ मुले मैदानाबाहेर गेली, तर मैदानावर किती मुले शिल्लक राहिली?

४) जयश्रीला ४५ रुपयांची कंपासपेटी घ्यायची आहे. तिच्याजवळ २५ रुपये आहेत, तर तिला कंपासपेटी घेण्यासाठी अजून किती रुपये आवश्यक आहेत?

५) सर्कशीत १६ कबुतरे व १८ पोपट आहेत, तर सर्कशीत एकूण किती पक्षी आहेत?

६) सोहमने १७ चित्रे रंगवली, त्याने अजून १७ चित्रे रंगवली, तर सोहमची एकूण किती चित्रे रंगवून झाली?

७) कावेरीने ३० दोरीवरच्या उड्या व समिराने ३९ दोरीवरच्या उड्या मारल्या, तर समिराने कावेरीपेक्षा किती दोरीवरच्या उड्या अधिक मारल्या?

नाणी–नोटा ओळख

समजून घेऊया

❖ खाली दिलेल्या नाणी–नोटांचे मूल्य लिही.

१ रुपया

❖ १० रुपये सुटे करूया.

- ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 = ☐ रु.
- ₹2 + ₹2 + ₹2 + ₹2 + ₹2 = ☐ रु.
- ₹5 + ₹5 = ☐ रु.
- ₹5 + ₹2 + ₹2 + ₹1 = ☐ रु.
- ₹5 + ₹2 + ₹1 + ₹1 + ₹1 = ☐ रु.
- ₹2 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 = ☐ रु.
- ₹2 + ₹2 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 = ☐ रु.
- ₹2 + ₹2 + ₹2 + ₹1 + ₹1 + ₹1 + ₹1 = ☐ रु.
- ₹2 + ₹2 + ₹2 + ₹2 + ₹1 + ₹1 = ☐ रु.

सोडवून पाहूया

❖ नाणी, नोटांचा उपयोग करून खालील दिलेली रक्कम तयार कर.

रक्कम						
रु. ८४	१	१	१	०	१	२
रु. ९५						

❖ बंदे–सुटे यांची योग्य जोडी जुळव.

'अ' गट		'ब' गट

❖ तर तू दुकानदाराला किती रुपये देशील?

वस्तू	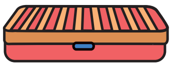	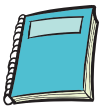	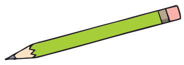	
किंमत	२० रु.	१५ रु.	५ रु.	१० रु.

१) ३ पेन्सिल घेतल्या, तर ☐ रुपये.

२) १ कंपास व १ वही घेतली, तर ☐ रुपये.

३) १ पट्टी व २ पेन्सिल घेतल्या, तर ☐ रुपये.

४) १ वही व २ पट्ट्या घेतल्या, तर ☐ रुपये.

५) १ वही, १ कंपास, १ पेन्सिल व १ पट्टी घेतली, तर ☐ रुपये.

सराव करूया

१) २० रुपये वेगवेगळ्या प्रकारे सुटे करून लिही.

२) एकूण किती रुपये आहेत ते लिही.

- = ☐ रुपये
- = ☐ रुपये

- = ☐ रुपये
- = ☐ रुपये
- = ☐ रुपये
- = ☐ रुपये

दिवस – १३

कालमापन

समजून घेऊया

इंग्रजी वर्षाचे महिने

३० दिवसांचे महिने	३१ दिवसांचे महिने	२८/२९ दिवसांचे महिने
एप्रिल, जून, सप्टेंबर, नोव्हेंबर	जानेवारी, मार्च, मे, जुलै, ऑगस्ट, ऑक्टोबर, डिसेंबर	फेब्रुवारी

भारतीय वर्षाचे महिने

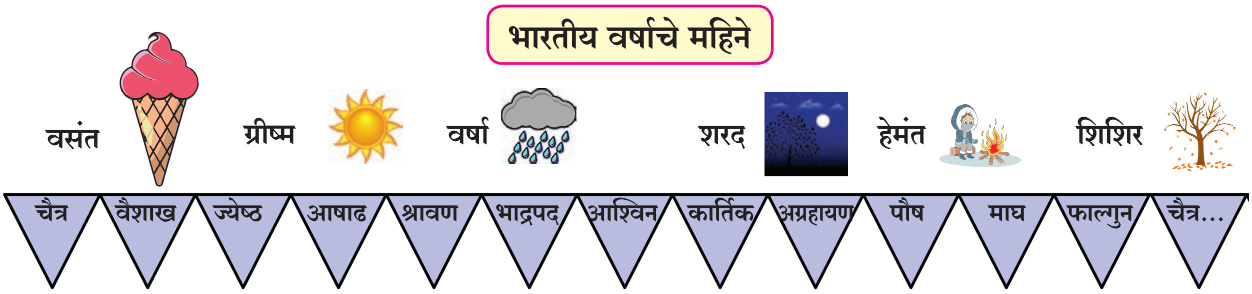

सोडवून पाहूया

- **उत्तरे लिही.**

१) स्वातंत्र्यदिन कोणत्या महिन्यात येतो? ....

२) तुझा वाढदिवस कोणत्या महिन्यात येतो? ....

३) इंग्रजी वर्षाचा शेवटचा महिना कोणता? ....

४) जून महिन्यानंतर कोणता महिना येतो? ....

५) फेब्रुवारी महिन्याच्या अगोदरचा महिना कोणता? ....

- **खालील सारणी पूर्ण कर.**

महिना	डिसेंबर	....	सप्टेंबर	मे
दिवस	....	२८ किंवा २९ दिवस	....	....

- **उत्तरे लिही.**

१) भारतीय वर्षाचा सुरुवातीचा महिना कोणता? : ....

२) कार्तिक महिन्यानंतर कोणता महिना येतो? : ....

३) भारतीय वर्षातील चौथ्या क्रमांकावर कोणता महिना येतो? : ....

४) भाद्रपद महिन्याच्या अगोदर कोणता महिना येतो? : ....

५) भारतीय वर्षाचा शेवटचा महिना कोणता? : ....

- **भारतीय वर्षातील महिन्यांची नावे क्रमवार लिही.**

१)

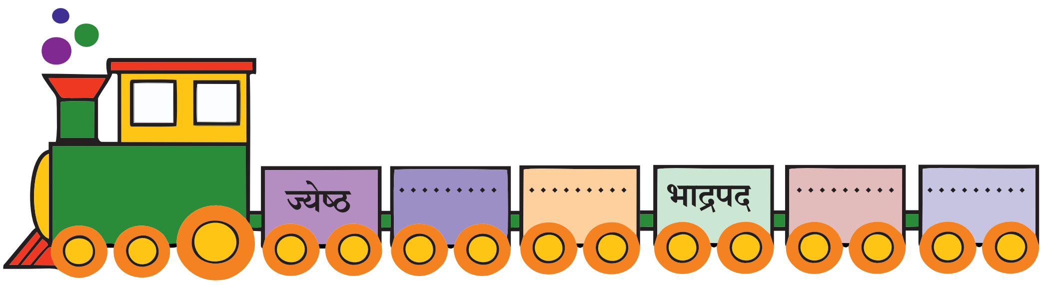

२)

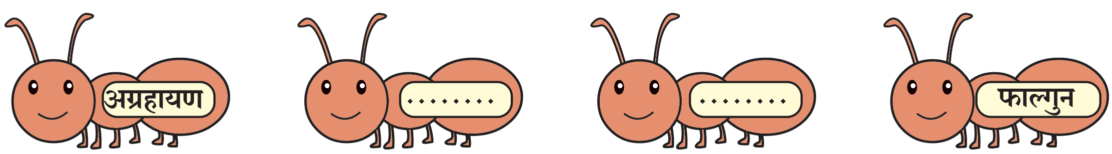

सराव करूया

१) इंग्रजी वर्षातील ३० दिवसांच्या महिन्यांची नावे लिही.

२) इंग्रजी वर्षातील ३१ दिवसांच्या महिन्यांची नावे लिही.

३) घरातील सदस्यांच्या मदतीने २०२३ या वर्षाची दिनदर्शिका वापरून खालील दिनविशेष कोणत्या इंग्रजी महिन्यात येतात ते लिही.

- प्रजासत्ताक दिन
- स्वातंत्र्य दिन
- महाराष्ट्र दिन
- वाचन प्रेरणा दिन
- बालदिन
- शिक्षक दिन

४) घरातील सदस्यांच्या मदतीने भारतीय सौरवर्षाचे महिने दिनदर्शिका वापरून क्रमानुसार त्या महिन्यातील सण लिही.

- चैत्र
- वैशाख
- ज्येष्ठ
- आषाढ
- श्रावण
- भाद्रपद
- आश्विन
- कार्तिक
- अग्रहायण
- पौष
- माघ
- फाल्गुन

दिवस : १४

लांबी

समजून घेऊया

❖ **अप्रमाणित एककाने वस्तूंची लांबी मोजणे.**

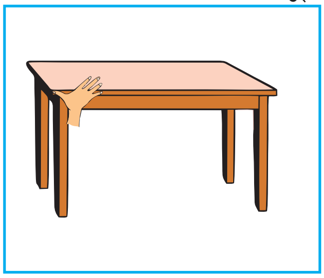
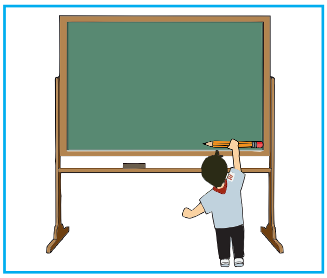
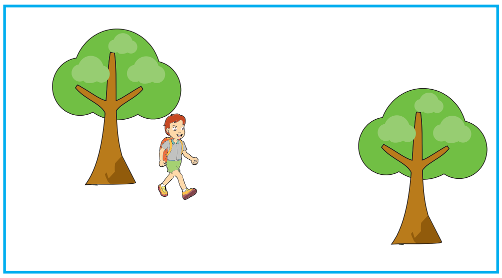

सोडवून पाहूया

❖ **खाली दिलेल्या गटातील लांबीने कमी असलेल्या वस्तूच्या चौकटीत (✓) अशी खूण कर.**

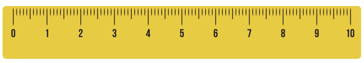	☐	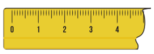	☐
	☐		☐
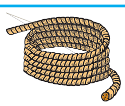	☐	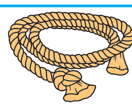	☐
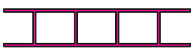	☐	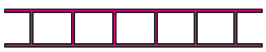	☐

❖ **मित्रांसोबत गटाने वर्गातील टेबलाची लांबी अंदाजे व प्रत्यक्ष हाताने मोजून लिही.**

टेबलाची लांबी	अंदाजे	प्रत्यक्ष मोजून
विद्यार्थी १	.... हात	.... हात
विद्यार्थी २	.... हात	.... हात
विद्यार्थी ३	.... हात	.... हात
विद्यार्थी ४	.... हात	.... हात
विद्यार्थी ५	.... हात	.... हात

❖ **खाली दिलेली मापे अंदाजे व प्रत्यक्ष वितीने मोजून लिही.**

वस्तू	अंदाजे	प्रत्यक्ष मोजून
फळ्याची लांबी	...... वीत	...... वीत
टेबलाची रुंदी	...... वीत	...... वीत
पुस्तकाची लांबी	...... वीत	...... वीत
पायरीची लांबी	...... वीत	...... वीत
दरवाजाची रुंदी	...... वीत	...... वीत

सराव करूया

१) घरातील दोन भिंतींमधील अंतर हाताने, स्ट्रॉ/काडी, डस्टरने व पावलांनी मोजून लिही.

२) पुस्तकाची लांबी तुझ्या वितीने मोजून लिही.

३) घराच्या दरवाजाला तोरण करण्यासाठी किती लांबीचा दोरा लागेल त्याचा अंदाज कर.

४) पालकांसोबत बांधकाम सुरू असलेल्या ठिकाणी जाऊन तेथे कोणकोणत्या साधनांनी लांबी मोजतात ते पाहा.

दिवस – १५

वस्तुमान

समजून घेऊया

❖ **चर्चा करा.**

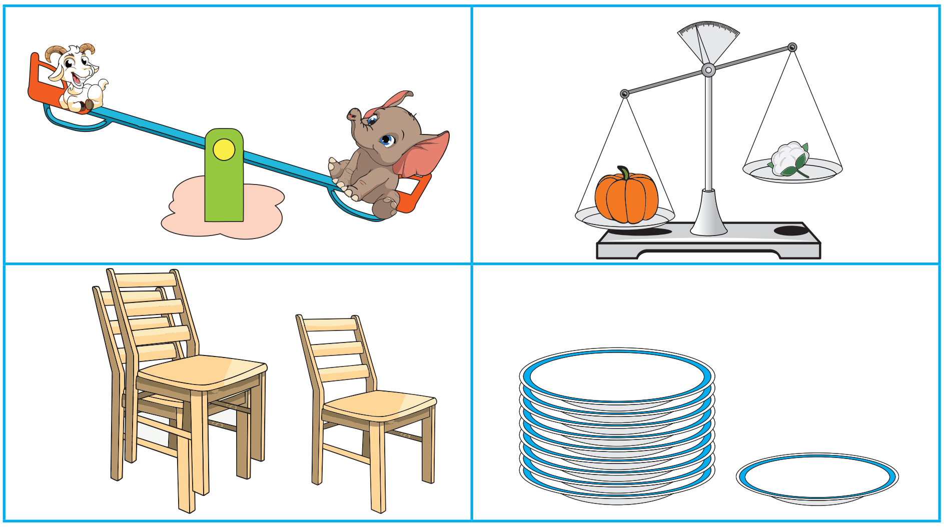

सोडवून पाहूया

❖ खालीलपैकी काय जड आहे त्याला ○ कर.

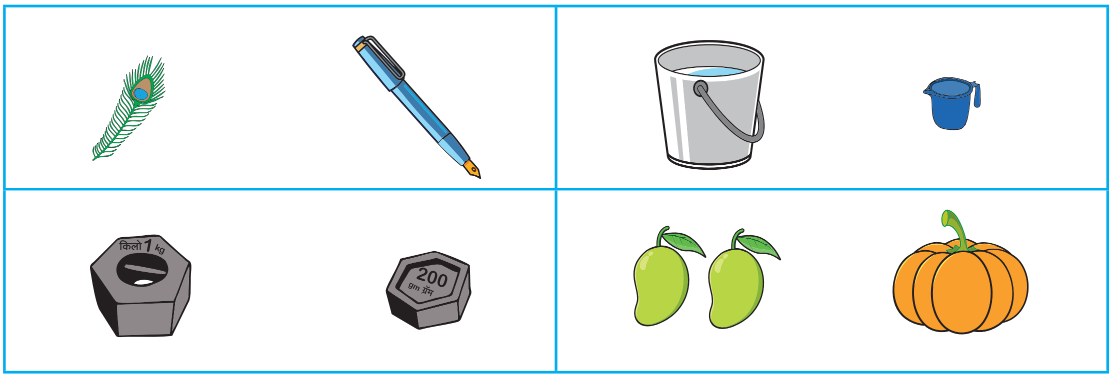

❖ जड वस्तूखालील ○ लाल रंगाने रंगव व हलक्या वस्तूखालील ○ हिरव्या रंगाने रंगव.

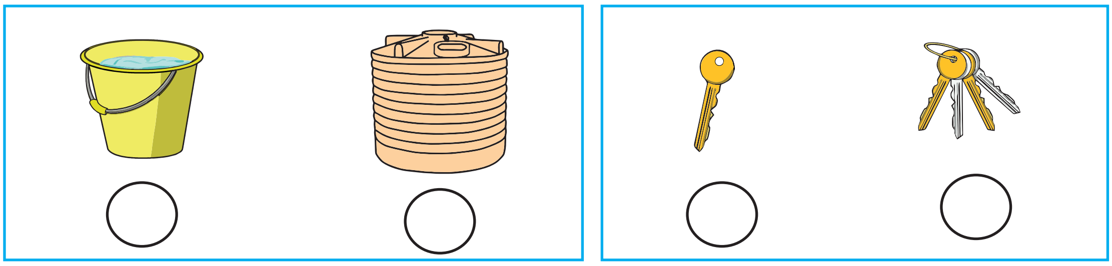

❖ हलके व जड यामध्ये वर्गीकरण कर.

अ.क्र.	नावे	जड	हलका
१)	वही – पेन	....	....
२)	मांजर – उंदीर	....	....
३)	दगड – दोरा	....	....
४)	मुरमुरे पुडा – गहू पोते	....	....
५)	टरबूज – लिंबू	....	....

सराव करूया

१) कागदाचे कप किंवा ग्लास वापरून तराजू बनव. बनवलेल्या तराजूच्या साहाय्याने चिंचोके, मणी, बिया, काड्या, दगड इत्यादींच्या साहाय्याने जड पारडे व हलके पारडे प्रात्यक्षिक करून दाखव.

दिवस – १६

धारकता

समजून घेऊया

❖ भांड्याच्या पाणी मावण्याच्या क्षमतेवरून धारकतेविषयी चर्चा.

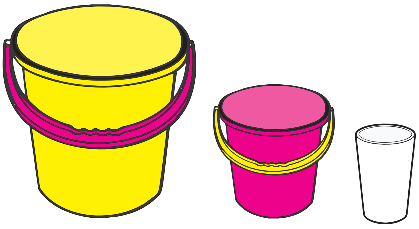

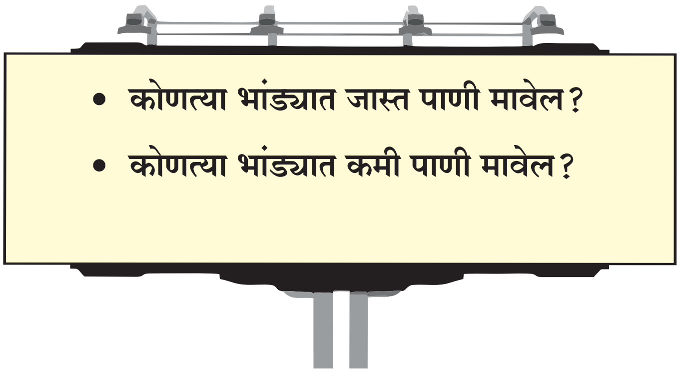

सोडवून पाहूया

❖ जास्त पाणी मावेल त्या भांड्यासमोरील चौकटीत (✓) अशी खूण कर.

	☐	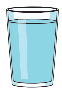	☐		☐	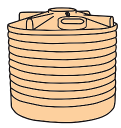	☐
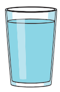	☐		☐		☐		☐

❖ ग्लास भरण्यास किती वाट्या पाणी लागेल? (घरातील भांडे वापरून करून बघ.)

		अंदाजे	प्रत्यक्ष

❖ बाटली पूर्ण भरण्यासाठी किती पूर्ण ग्लास भरून पाणी लागेल?

		अंदाजे	प्रत्यक्ष

❖ बादलीत किती जग पाणी मावेल?

		अंदाजे	प्रत्यक्ष
	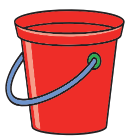		

❖ **भांड्यांच्या धारकतेनुसार चढता क्रम लाव. त्यासाठी चौकटीत १, २, ३ असे लिही.**

सराव करूया

१) खाली दिलेल्या कृतीसाठी कोणते भांडे वापराल ते लिही.

कृती	भांड्याचे नाव
अंघोळीसाठी	....
पाणी पिण्यासाठी	....
स्वयंपाकासाठी	....
पाणी साठवण्यासाठी	....

२) पाण्याचा पिंप कोणत्या भांड्याने लवकर भरेल?

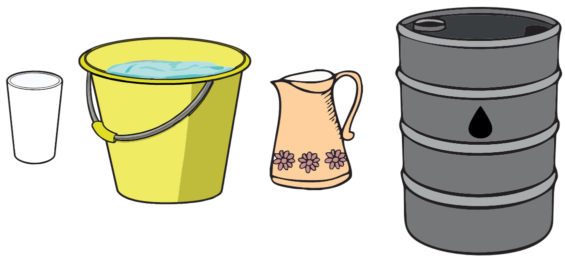

३) दुधवाल्याकडून १ लीटर दूध घ्यायचे आहे, तर तू पुढीलपैकी कोणते भांडे वापरशील?

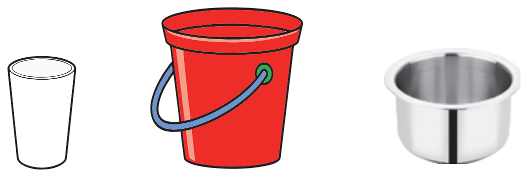

४) धारकतेनुसार योग्य चढता क्रम ओळख व त्या वस्तूखाली (✓) अशी खूण कर.

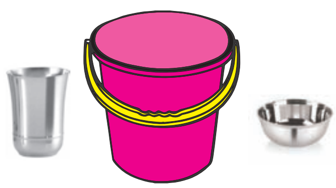

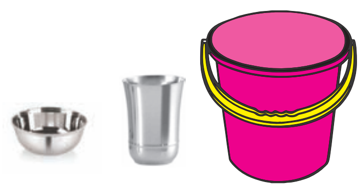

माहितीचे व्यवस्थापन

समजून घेऊया

- झाडावरील सर्वांत जास्त पक्षी – चिमण्या
- झाडावरील सर्वांत कमी पक्षी – कावळे
- झाडावरील एकूण पक्षी – १९ पक्षी
- कावळ्यांपेक्षा चिमण्या कितीने जास्त – ५ ने जास्त

❖ **चित्राचे निरीक्षण करून फळांची संख्या लिही.**

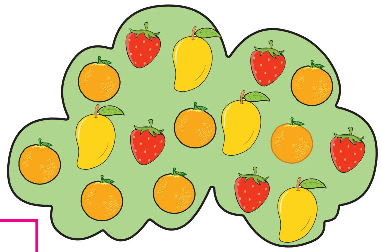

आंबे = ☐ संत्री = ☐ स्ट्रॉबेरी = ☐

अ) सर्वांत जास्त संख्या असलेले फळ कोणते? ☐

ब) सर्वांत कमी संख्या असलेले फळ कोणते? ☐

क) आंबे संत्र्यांपेक्षा कितीने जास्त किंवा कमी आहेत? ☐

सोडवून पाहूया

❖ एका शाळेतील विविध खेळ खेळणाऱ्या खेळाडूंची माहिती जमा केली असता ती पुढीलप्रमाणे मिळाली.

खेळ	खेळाडू
क्रिकेट	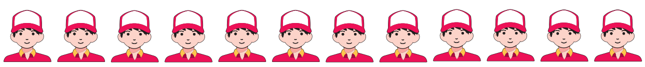
खोखो	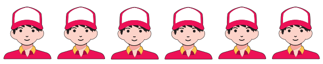
कबड्डी	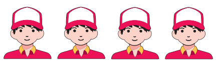
लंगडी	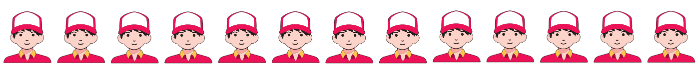
विटीदांडू	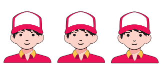

१) सारणीत एकूण किती खेळांची माहिती दिलेली आहे? ....

२) सर्वांत कमी खेळ खेळणारे खेळाडू कोणत्या खेळात आहेत? ....

३) कबड्डीपेक्षा लंगडी खेळणारे खेळाडू कितीने जास्त आहे? ....

४) कोणता खेळ सर्वांत जास्त खेळाडू खेळतात? ....

५) क्रिकेटपेक्षा विटीदांडू खेळणारे खेळाडू कितीने कमी आहेत? ....

सराव करूया

१) तुमच्या घरात वापरल्या जाणाऱ्या भांड्यांची माहिती गोळा करून तक्त्यात चित्ररूपात दाखव. (चमचे, ग्लास, डबे, ताटे, वाट्या)(एका भांड्यासाठी • अशी खूण कर.)

२) तुमच्या परिसरातील झाडांची माहिती गोळा करून तक्त्यात चित्ररूपात दाखव.

३) तुमच्या परिसरातील प्राण्यांची माहिती गोळा करून तक्त्यात चित्ररूपात दाखव.

दिवस – १८

आकृतिबंध

समजून घेऊया

❖ **खाली दिलेल्या आकृतिबंधाचे निरीक्षण कर. या प्रकारचे अनेक आकृतिबंध आपण परिसरात पाहतो.**

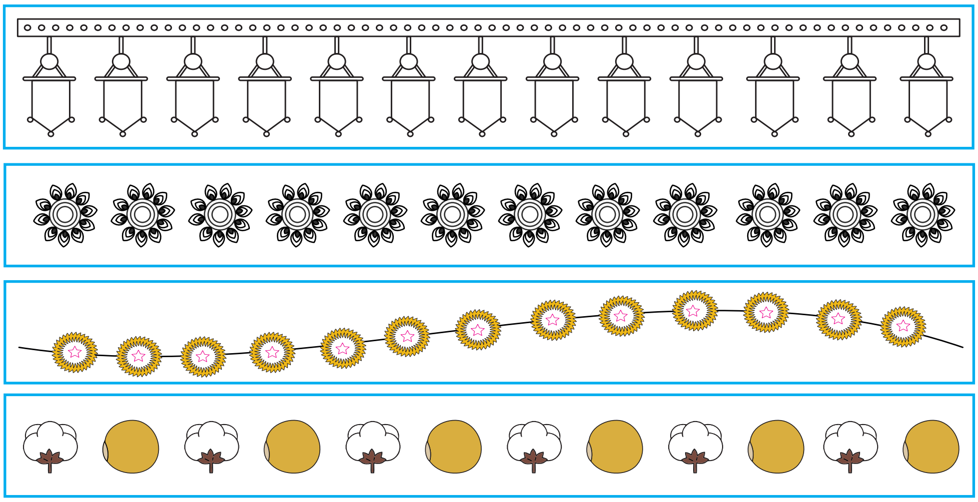

१	२	१	२	१	२	१	२

१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०

सोडवून पाहूया

❖ **खाली दिलेले आकृतिबंध पूर्ण कर.**

१) 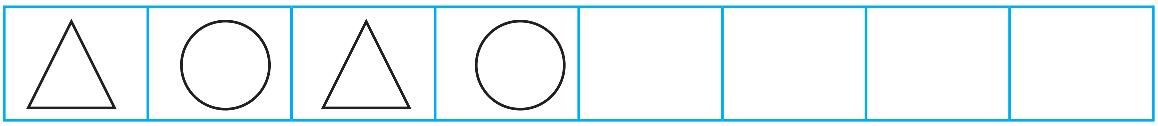

२) 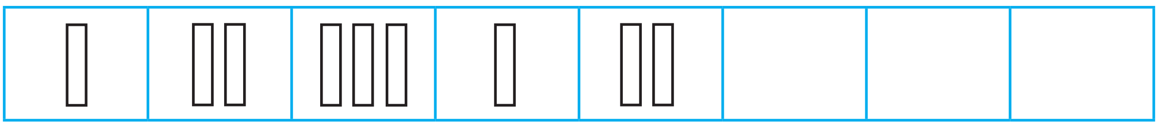

३)	AB	CD	AB	CD				

४)	२	४	६	८	१०			

५)	१	४	७	१०	१३			

६)	५०	४५	४०	३५	३०			

❖ **खाली दिलेले आकार वापरून तुझा आवडता आकृतिबंध तयार कर.**

१)								

२)								

३)								

४)								

सराव करूया

१) रंगीत कागद वापरून (भौमितिक आकार □ ○ △ ▭) तयार करून पाच वेगवेगळे आकृतिबंध तयार कर व वहीत चिकटव.

२) खाली दिलेल्या आकृतिबंधाचा विस्तार कर.

अ) अ क ब अ क ब ....

ब) १०, २०, २०, १०, २०, २०, १०, ...

क) ४४, ५२, ४४, ५२, ४४, ...

ड) ८ ० ० ५ ५ ८ ० ० ५ ५ ....

ई) ↑↑ ⇉ ↓↓ ⇇ ↑↑ ....

दिवस – १९

क्रमवाचक शब्द

समजून घेऊया

सोडवून पाहूया

❖ **खालील चित्र बघ आणि उत्तरे लिही.**

१) आगगाडीत एकूण किती जण बसलेले आहेत? [६] ६ ही मूल्यवाचक संख्या आहे.

२) शकील कितव्या डब्यात बसला आहे? [**सहाव्या**] **सहाव्या** ही क्रमवाचक संख्या आहे.

३) रश्मीच्या डब्याचा क्रमांक कितवा? [..............................]

४) सानिया कितव्या डब्यात बसली आहे? [..............................]

५) सोहमच्या डब्याच्या आधीचा डबा कितवा? [..............................]

६) सुरेशच्या डब्याचा क्रमांक कितवा? [..............................]

सराव करूया

१) सूचनेनुसार कृती कर.

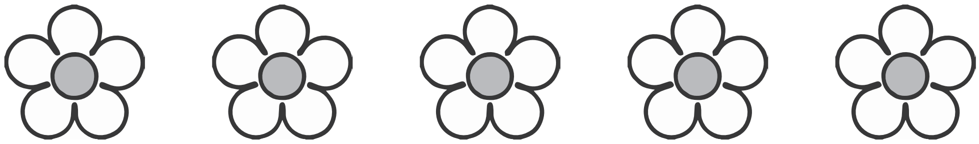

१) डावीकडून तिसऱ्या फुलाला लाल रंग दे.

२) उजवीकडून दुसरे फूल पिवळ्या रंगाने रंगव.

३) डावीकडून पहिल्या फुलाला गुलाबी रंग दे.

४) उजवीकडून चौथ्या फुलाला निळा रंग दे.

५) डावीकडून पाचवे फूल हिरव्या रंगाने रंगव.

दिवस – २०

गुणाकार पूर्वतयारी

समजून घेऊया

❖ **खाली दिलेल्या चित्रांचे निरीक्षण करून उत्तर काढ.**

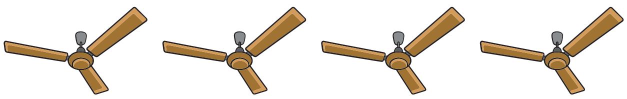

३ + ३ + ३ + ३ = १२ किंवा ३ + ३ = ६, ६ + ३ = ९, ९ + ३ = १२

अशा प्रकारच्या उदाहरणात, उत्तर येण्यासाठी एकाच संख्येची पुन्हा पुन्हा बेरीज करावी लागते.

जसे : ३ × ४ = १२

☐ + ☐ + ☐ + ☐ = ☐ = ☐

सोडवून पाहूया

❖ **चित्रे पाहा व मोजून लिही.**

१) 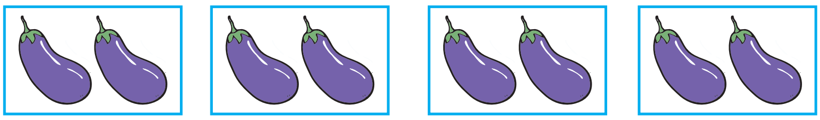

☐ + ☐ + ☐ + ☐ = २ × ४ = ☐

२) 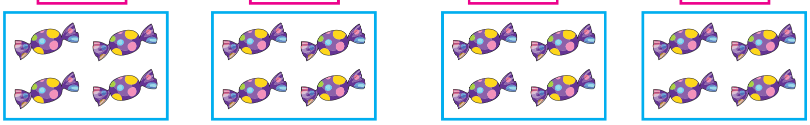

☐ + ☐ + ☐ + ☐ = ४ × ४ = ☐

३) 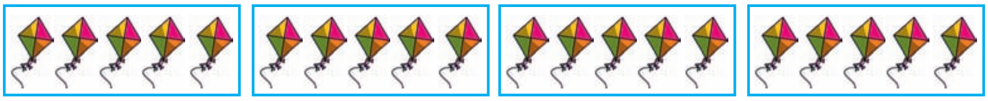

\+ \+ \+ = =

४) 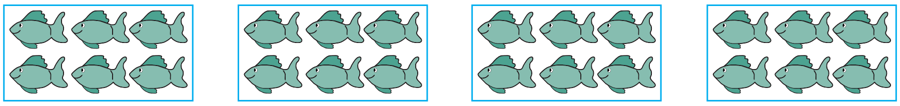

\+ \+ \+ = =

५) 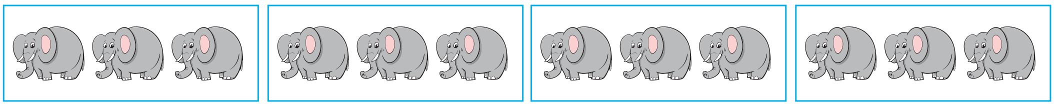

\+ \+ \+ = =

❖ **चित्रे काढ. मोजून लिही.**

१) प्रत्येक चौकटींत सात गोल काढ एकूण गोल मोजून खालील चौकटीत लिही.

\+ \+ \+ = =

२) प्रत्येक चौकटीत तीन-तीन त्रिकोण काढून रंगव व एकूण त्रिकोण मोजून लिही.

\+ \+ \+ = =

सराव करूया

१) 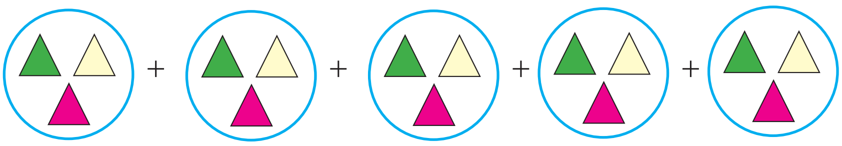

एकूण त्रिकोण

= =

२) खाली दिलेल्या प्रत्येक ताटलीत ७ लाडू काढ व एकूण लाडू मोजून लिही.

एकूण लाडू

+ = =

३) प्रत्येक फुलपाखराच्या दोन्ही पंखांवर प्रत्येकी तीन ठिपके काढून रंगव व पंखांवरील एकूण ठिपके मोजून लिही.

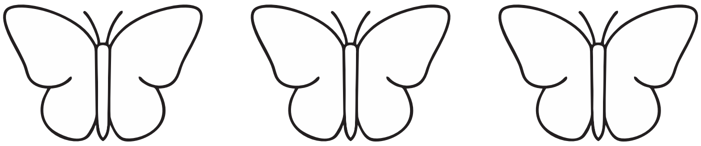

एकूण ठिपके

= ☐ = ☐

४) पुढील चित्रांचे निरीक्षण करून प्रश्नांची उत्तरे लिही.

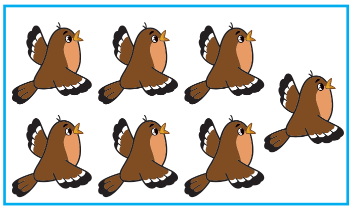

१) अ) एकूण चिमण्यांची संख्या

ब) एका चिमणीच्या पंखांची संख्या

एकूण चिमण्यांच्या पंखांची संख्या काढण्यासाठी क्रिया कर.

☐ × ☐ = ☐

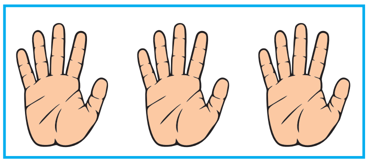

२) एका हाताची बोटे

☐ × ☐ = ☐

समजून घेऊया

चित्रे	शब्द	बेरीज	गुणाकार	पाढा
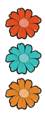	तीन एक वेळ मोजून	३	३ × १	३
	तीन दोन वेळा मोजून	३ + ३	३ × २	६
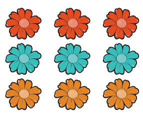	तीन तीन वेळा मोजून	३ + ३ + ३	३ × ३	९
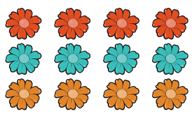	....			
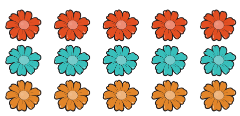	....			

चित्रे	शब्द	बेरीज	गुणाकार	पाढा
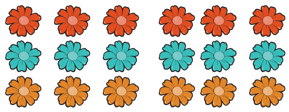	....	३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३		
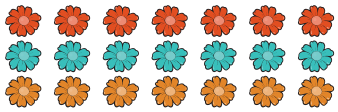	....			
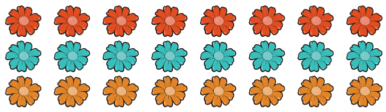	....			
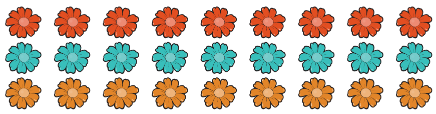	....			
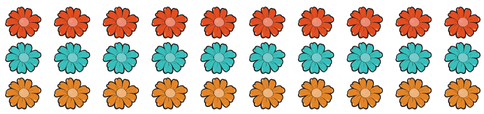	तीन दहा वेळा मोजून	३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३		

कोणत्या संख्येचा पाढा तयार झाला?

सोडवून पाहूया

❖ **बेरीज करून पाढा तयार कर.**

जसे :

२ चा पाढा	
२	२
२ + २	४
४ + २	
६ + २	

४ चा पाढा	
४	४
४ + ४	

५ चा पाढा	
५	५
५ + ५	

❖ **चित्रांची मांडणी पाहून योग्य मांडणी कोणती? ते रेघेने जोडी लावून दाखव.**

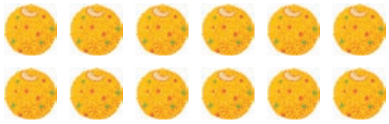		४ × २ = ८
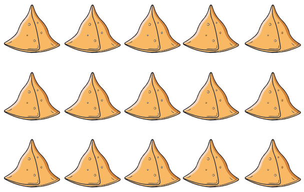		३ × ४ = १२
		४ × ३ = १२
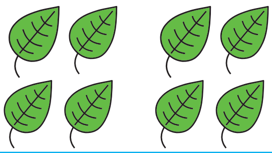		६ × ३ = १८
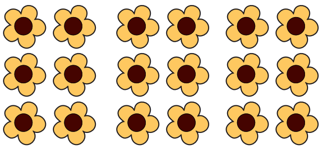		२ × ५ = १०
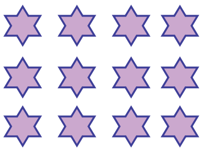		२ × २= ४
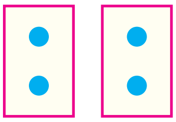		५ × ३ = १५

सराव करूया

१) खडे, मणी, जोडो ब्लॉक्स, बिया, काड्या वापरून ३, ५ व १० चा पाढा तयार कर.

२) खाली दिलेले प्रश्न सोडव.

- पाच गोट्या चार वेळा घेतल्यावर = ५ × ४ गोट्या = ______ गोट्या
- चार टेबल दोन वेळा घेतल्यावर = ______ टेबल = ______
- पाच खडू सहा वेळा घेतल्यावर = ______ खडू = ______
- तीन पेरू आठ वेळा घेतल्यावर = ______ पेरू = ______

श्रेयनामावली

सेतू अभ्यास : इयत्ता – तिसरी : विषय – मराठी • इंग्रजी • गणित

मराठी

नाव	पद	कार्यालय/शाळा
डॉ. बाबासाहेब बडे	अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, नाशिक.
राजश्री तिटकारे	अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, फलटण, सातारा.
समाधान शिकेतोड	प्राथमिक शिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा राघुचीवाडी, ता. जि. उस्मानाबाद.
डॉ. किर्ती पालटकर	केंद्रप्रमुख	समूह साधन केंद्र, ब्राम्हणी, ता. कळमेश्वर, जि. नागपूर.
राजेंद्र उगले	सहशिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा निगडोळ, ता. दिंडोरी, जि. नाशिक.
अरुण बेलघर	सहशिक्षक	जि. प. शाळा बोंडारमाळ भु., ता. पठे, जि. नाशिक.
जयश्री घोळवे	सहशिक्षक	जि. प. शाळा रानमळा, ता. इंदापूर, जि. पुणे.
बबन आमृळे	विषय साधन व्यक्ती	महानगरपालिका, पुणे. (समग्र शिक्षा कार्यालय)

इंग्रजी

Name	Designation	Office/School
Sushama Konduskar	Lecturer	DIET, Sindhudurg.
Krutika Burghate	Graduate Teacher	Z. P. U. P. School, Chaknimbala, Dist. Chandrapur.
Manisha Gurav	Assistant Teacher	Z. P. P. School, Charathe No. 2, Sawantwadi, Dist. Sindhudurg.
Samadhan Patil	Assistant Teacher	Z. P. P. School, Taliye, Tal. Mahad, Dist. Raigad.
Manoj Kamble	Assistant Teacher	Central School, Kurukali, Tal. Karveer, Dist. Kolhapur.

गणित

नाव	पद	कार्यालय/शाळा
डॉ. प्रभाकर क्षीरसागर	वरिष्ठ अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.
प्रभाकर काकडे	मुख्याध्यापक	जि. प. प्राथ. शाळा गाढेजळगाव, ता. जि. औरंगाबाद.
वैशाली गाढवे	पदवीधर शिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा लांडेवाडी, ता. आंबेगाव, जि. पुणे.
अमृता भुमरे	सहशिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा हिंगणी, ता. पैठण, जि. औरंगाबाद.
तरुबेन पोपट	सेवानिवृत्त मुख्याध्यापक	पुणे.

शिकू आनंदे मराठी
(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)
इयत्ता : दुसरी
समग्र शिक्षा अंतर्गत
NIPUN BHARAT
प्राथमिक शाळा
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

शिकू आनंदे मराठी
(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)
इयत्ता : तिसरी
समग्र शिक्षा अंतर्गत
NIPUN BHARAT
प्रचंड
मित्र
शुभ्र
गोष्ट
स्पर्धा
समुद्र
क्रम
स्वच्छ
स्वागत
प्रसिद्ध
नमस्कार
गठ्ठा
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

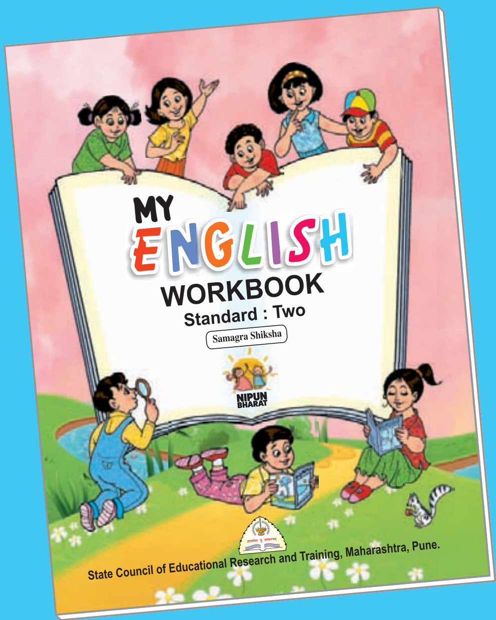
MY
ENGLISH
WORKBOOK
Standard : Two
Samagra Shiksha
NIPUN BHARAT
State Council of Educational Research and Training, Maharashtra, Pune.

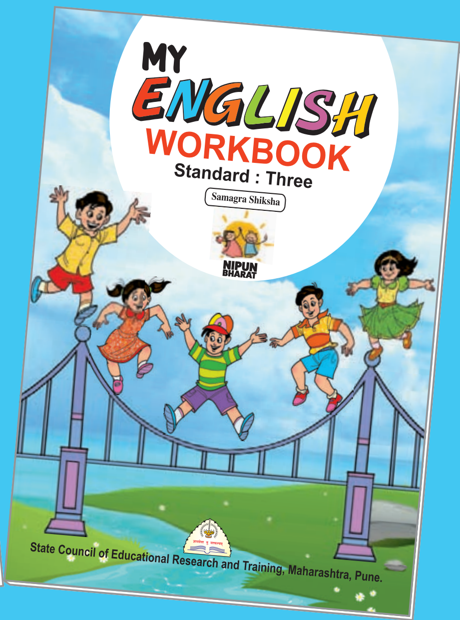
MY
ENGLISH
WORKBOOK
Standard : Three
Samagra Shiksha
NIPUN BHARAT
State Council of Educational Research and Training, Maharashtra, Pune.

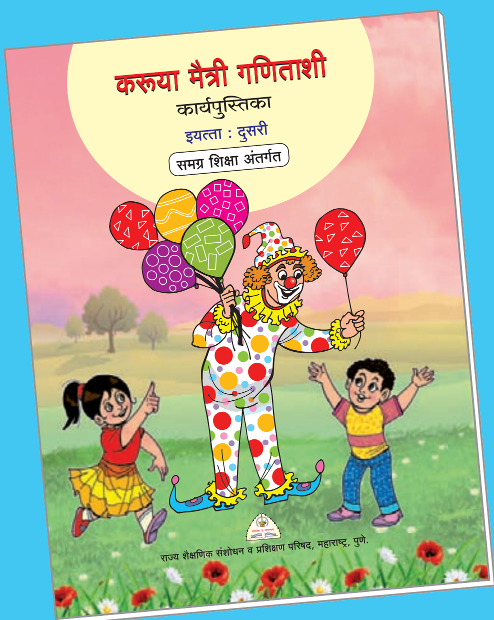
करूया मैत्री गणिताशी
कार्यपुस्तिका
इयत्ता : दुसरी
समग्र शिक्षा अंतर्गत
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

समग्र शिक्षा अंतर्गत
करूया मैत्री गणिताशी
कार्यपुस्तिका
इयत्ता : तिसरी
NIPUN BHARAT
दिनदर्शिका
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.